

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (วนศาสตร์ชุมชน)

ปริญญา

วนศาสตร์ชุมชน

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม บริเวณป่าสงวนแห่งชาติ
ภูเขาควาง: กรณีศึกษา บ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Participatory Assessment of Ecotourism Potential at Phou Khao Khouay National
Protected Area: A Case Study of Hatkai Village, Thapabad District, Bolikhamxai Province,
Lao People's Democratic Republic

นามผู้วิจัย นายบุญทวี ดวงโพธิ์ศรี

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณฑล จำเริญพุกภัย, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.รชนี เอมพันธุ์, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์วิพัทธ์ จินตนา, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม บริเวณป่าสงวนแห่งชาติ
ภูเขาควาง: กรณีศึกษา บ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

Participatory Assessment of Ecotourism Potential at Phou Khao Khouay National Protected Area:
A Case Study of Hatkai Village, Thapabad District, Bolikhamxai Province,
Lao People's Democratic Republic

โดย

นายบุญทวี ดวงโพธิ์ศรี

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์ชุมชน)

พ.ศ. 2553

บุญทวี ดวงโพธิ์ศรี 2553: การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม บริเวณ
ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย: กรณีศึกษา บ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วนศาสตร์ชุมชน) สาขาวนศาสตร์
ชุมชน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณฑล จำริญพุกฤษ, Ph.D. 121 หน้า

การศึกษาการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจพื้นที่ที่ใช้แบบประเมินและสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการบริหารจัดการและการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความต้องการและความพร้อมของชุมชน ดำเนินการโดยใช้แบบประเมินและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 75 คน วิเคราะห์จากแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ ค่าสูงสุดต่ำสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย นอกจากนี้ได้ตั้งสมมติฐานและทดสอบโดยการวิเคราะห์ค่าไคสแควร์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การศึกษาสภาพพื้นที่ตามเกณฑ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการนั้น ซึ่งให้เห็นว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในระดับร้อยละ 61 ซึ่งจัดว่าอยู่ในระดับดีสำหรับการพัฒนา นอกจากนี้การสัมภาษณ์ได้ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน ซึ่งได้ศึกษาความต้องการและความพร้อมของท้องถิ่น ผลแสดงให้เห็นว่าความความต้องการและความพร้อมของท้องถิ่นในด้านที่พักอาศัย เช่น การให้บริการโฮมสเตย์ เท่ากับ 3.44 (ระดับดีที่สุด) และ 2.69 (ระดับดี) การให้บริการมัคคุเทศก์ เท่ากับ 3.51 (ระดับดีที่สุด) และ 3.03 (ระดับดี) การให้บริการค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว เท่ากับ 3.19 (ระดับดี) และ 2.05 (ระดับปานกลาง) ตามลำดับ

การประเมินความคิดเห็นด้านกิจกรรมความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยผลของระดับความคิดเห็นทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลางเหมือนกันแต่ค่าเฉลี่ยรวมมีความแตกต่างกัน คือ ความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พักเท่ากับ 2.00 ความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมััคคุเทศก์เท่ากับ 2.00 ความต้องการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐานเท่ากับ 2.01 และความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขายเท่ากับ 2.00 และสุดท้ายผลการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศกับความพร้อมในการให้บริการเป็นมััคคุเทศก์

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Boonthavy Douangphosy 2010: Participatory Assessment of Ecotourism Potential at Phou Khao Khouay National Protected Area: A Case Study of Hatkai Village, Thapabad District, Bolikhamxai Province, Lao People's Democratic Republic. Master of Science (Social Forestry), Major Field: Social Forestry, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Assistant Professor Monton Jamroenprucksa, Ph.D. 121 pages.

This study of Participatory Assessment of Ecotourism Potential at Phou Khao Khouay National Protected Area (PNPA) uses an area assessment technique and community interviews as the key tools to achieve the study objectives: to assess the potential of the area for ecotourism establishment; to examine the local needs and readiness of community to participate in this ecotourism management; and to examine factors affecting the opinions of community participation in ecotourism plan. To assess the potential for ecotourism, community readiness of 75 respondents were obtained by interview. The responses were then analyzed statistically, using maximum, minimum, percentage, and mean values. In addition, hypotheses were developed and tested using the Chi-square analysis technique in order to determine relationships between variables.

The site assessment using four ecotourism criteria showed 61% suitability, which was considered to be relatively positive regarding the decision for development. In addition, the interviews to promote community participation in the ecotourism plan were also used to assess the local needs and readiness. The results for local needs and readiness respectively, were 3.44 (highest level) and 2.69 (high level) for lodging facilities, such as home stays, 3.51 (highest level) and 3.03 (high level) for tour guides and 3.19 (high level) and 2.05 (medium level) for event services for tourists, such as the provision of souvenirs and cultural gifts.

Furthermore, the study determined that the need for government support in four activities was at the medium level, but the values were different. The results showed an average of 2.00 for accommodation (home stays), 2.00 for tour guides, 2.01 for infrastructure development, and 2.00 for the provision of goods and services. Finally, the results of hypothesis testing on statistical significance at the 0.05 level indicated no significant difference in responses based on gender and readiness of tour guides service.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากหลายฝ่ายในโอกาสที่ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มณฑล จำเริญพุกฤษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ชนิ เอ็มพันธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคายส่วนกลาง และเจ้าหน้าที่ส่วนคณະ กองพันน้อย ง 902 เขตเมืองท่าพระบาท พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ให้คำแนะนำอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ นิสิตปริญญาโท สาขาวนศาสตร์ชุมชนและสาขาอื่นๆ ที่คอยให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาที่ดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่ครัวเรือนของข้าพเจ้าที่คอยให้กำลังใจเสมอมาและมอบแด่องค์การร่วมมือ ไทย-ลาว (Thailand International Development Cooperation Agency =TICA) ที่สนับสนุนทุนการศึกษามาเป็นอย่างดีตลอดเวลาจนสำเร็จการศึกษา และขอมอบแด่คณะกรรมการจัดตั้งรัฐบาลที่ข้าพเจ้าสังกัดอยู่ซึ่งให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าได้มาศึกษาเรียนรู้วิชาการต่างๆ โดยเฉพาะสิ่งที่ยังขาดไม่ได้ต้องขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตลาว ประจำบางกอกแห่งราชอาณาจักรไทย ที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาในหลายๆ ด้าน และขอบพระคุณประชาชนบ้านหาดไคร้พร้อมทั้งญาติ เพื่อนๆ เจ้าหน้าที่พนักงาน และคณาจารย์ทุกท่านที่คอยสั่งสอนให้ความรู้ คำแนะนำและเป็นกำลังใจในการศึกษาครั้งนี้ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี

บุญทวี ดวงโพธิ์ศรี

สิงหาคม 2553

สารบัญ

หน้า

สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(5)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	3
การตรวจเอกสาร	4
อุปกรณ์และวิธีการ	46
อุปกรณ์	46
วิธีการ	46
ผลและวิจารณ์	53
สรุปและข้อเสนอแนะ	90
สรุป	90
ข้อเสนอแนะ	90
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	92
ภาคผนวก	97
ภาคผนวก ก แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	98
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ประชาชน	110
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	121

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว	29
2	มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว	30
3	ประเภทสัตว์ป่าที่ได้จากการสอบถามชาวบ้าน	35
4	การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในเส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากกแสง	39
5	วิธีการให้คะแนน	47
6	ระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	49
7	ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	54
8	เปรียบเทียบคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาควายและเขาใหญ่โดยวิธีการให้คะแนนการประเมิน	56
9	เพศ อายุและระดับการศึกษา	58
10	อาชีพของประชาชนบ้านหาดไคร้	59
11	จำนวนสมาชิกและวัยแรงงานในครัวเรือน	60
12	รายได้ครัวเรือนในปีที่ผ่านมา (บาท/ปี)	60
13	ประเภทและชนิดของป่าที่เก็บหาต่อปี	61
14	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการในการให้บริการที่พักอาศัย	63
15	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความพร้อมในการให้บริการที่พัก	64
16	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการในการให้บริการ	65
17	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความพร้อมในการให้บริการเป็นมัคคุเทศก์	66
18	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการในการให้บริการค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว	67
19	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความพร้อมในการให้บริการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว	68
20	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พัก	69
21	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมัคคุเทศก์	70

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
22	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน	71
23	ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขาย	72
24	ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก	74
25	ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์	75
26	ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย	76
27	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก	77
28	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์	78
29	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย	79
30	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก	80
31	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์	81
32	ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย	82
33	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก	83
34	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์	84
35	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย	85

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
36	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก	86
37	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัลลเทศก์	87
38	ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย	88
39	สรุปปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชน	89

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	14
2	กระบวนการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อนุรักษ์	23
3	ขอบเขตของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและสถานศึกษาที่ศึกษานันทนาการบ้านหาดไคร้	32
4	อุณหภูมิและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย (ช่วงปี 2540-2551)	33
5	แผนที่แสดงตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย	37
6	ชื่อแต่ละจุดของเส้นทางศึกษาธรรมชาติทำกแสง	38
7	กรอบแนวคิดในการวิจัยการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม	45

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม บริเวณป่าสงวนแห่งชาติ
ภูเขาควาย: กรณีศึกษา บ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

**Participatory Assessment of Ecotourism Potential at Phou Khao Khouay
National Protected Area: A Case Study of Hatkai Village, Thapabad District,
Bolikhambxai Province, Lao People's Democratic Republic**

คำนำ

ประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ซึ่งมีความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงป่าไม้ให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ส่วนทางอ้อมป่าไม้ให้ น้ำ อากาศ และสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อมนุษย์ อย่างไรก็ตาม สັงคมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ สັงคม และการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงอารยธรรม ทำให้มีความต้องการอันหลากหลายเกิดขึ้น เป็นผลให้ความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าไม้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการพัฒนา การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัดทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ร่อยหรอ และเสื่อมโทรมลง มีผลต่อความมั่นคงของชาติ สร้างปัญหาความขัดแย้งในสັงคมอันเกิดจากการแก่งแย่งการนำใช้ประโยชน์ทรัพยากร และเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงติดตามมา (โกมล, 2535)

อย่างไรก็ดีการจัดการป่าไม้แบบมีส่วนร่วมตามหลักการของวนศาสตร์ชุมชน คือให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมจัดการป่าอย่างยั่งยืน เพื่อให้ได้รับผลผลิต การบริการจากป่าซึ่งก่อให้เกิดเศรษฐกิจแก่ชุมชนและผลประโยชน์กลับสู่ธรรมชาติ การจัดการทรัพยากรป่าไม้มาใช้ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป้าหมายที่สำคัญเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สັงคม และป่าไม้ การจัดการป่าไม้เพื่อมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ก่อนอื่นควรจะได้มีการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบชุมชนมีส่วนร่วม รูปแบบนี้ในส่วนของจังหวัดบริคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) ก็ได้มีแผนการในระดับบริเวณ (แผนการท่องเที่ยวจังหวัดบริคำไซ, 2550) เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและพร้อมทั้งตอบสนองตามแนวทางหรือวัตถุประสงค์แผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาล ปี 2020

นอกจากได้มีการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบชุมชนมีส่วนร่วมแล้ว ยังได้มีการประเมินถึงความต้องการของชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้รู้ถึงว่าชุมชนมีความต้องการหรือไม่และต้องการในระดับไหน เช่น มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยมาก ตามลำดับ การประเมินความพร้อมของชุมชนหรือไม่อย่างไรและพร้อมในระดับใด และสุดท้ายก็ได้มีการหาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อความต้องการและความพร้อมของชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ จึงมีความสนใจประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม ศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการบริหารจัดการและการบริการการท่องเที่ยว ตลอดจนบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคาวาย: กรณีศึกษาบ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งในเรื่องนี้ประกอบด้วยสองประเด็นหลัก ได้แก่ การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

วัตถุประสงค์

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย: กรณีศึกษาบ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อศึกษาความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการบริหารจัดการและการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อความต้องการและความพร้อมของชุมชน

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายเพื่อการศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อระบบนิเวศและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การร่วมทำกิจกรรมภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ การวางแผน การเข้าร่วมประชุมครั้งที่ 1 และ 2 และการตอบแบบสัมภาษณ์

ป่าสงวนแห่งชาติ หมายถึง ป่าไม้ที่ได้กำหนดเพื่อวัตถุประสงค์นำไปใช้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาพันธุ์พืช สัตว์ป่า ระบบนิเวศป่าไม้และสิ่งต่างๆ ที่มีคุณค่าทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม การศึกษา และค้นคว้าวิจัยทางวิทยาศาสตร์

เมือง หมายถึง อำเภอ

แขวง หมายถึง จังหวัด

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งประเด็น และกรอบความคิด ดังนี้คือ

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาจากคำ ภาษาอังกฤษว่า "Ecotourism" ซึ่งเป็นคำที่ผสมกันระหว่าง คำว่า "Ecology" หรือ "นิเวศวิทยา" กับคำว่า "Tourism" หรือ "การท่องเที่ยว" สำหรับความหมาย ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีบุคคลหรือองค์กรต่างๆ ให้ความหมายและคำจำกัดความไว้มากมาย เป็นที่ยอมรับในระดับหนึ่งและได้รับการอ้างอิงถึงเสมอ มีดังนี้

Ceballos-Lascurain (1988) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources - IUCN) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบุคคลแรกที่กำหนด ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า "เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง ไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น"

Boo (1991) ซึ่งเป็นผู้คลุกคลีกับงานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลาตินอเมริกาและหมู่เกาะ คาริบเบียน พร้อมกับเขียนรายงานเรื่อง "Ecotourism: The Potentials and Pitfalls" ได้ให้คำนิยาม ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า "การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ อันเนื่อง มาจากการมีรายได้สำหรับการดูแลรักษาพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนหรือท้องถิ่น และการสร้าง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม"

จากนิยามต่างๆ และลักษณะเฉพาะตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสรุปได้ และซึ่งตรงกับ นิยามของ The Ecotourism Society (1991) และเป็นองค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทโดยตรงเกี่ยวกับการ ศึกษาวางแผน และเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้กำหนดความหมายของการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในช่วงแรกว่า

“การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ธรรมชาติด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ และในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่นด้วย”

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity or authentic or endemic or unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (eco-system) ในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (nature-based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (sustainably managed tourism)

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและขบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีขบวนการเรียนรู้ (learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจเพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (environmental education- tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น (involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยและในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากประชาชนระดับรากหญ้า จนถึงการปกครองส่วน

ท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation-based tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบดังกล่าวครบ ก็จัดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สมบูรณ์ หากขาดข้อใดข้อหนึ่งความสมบูรณ์จะลดน้อยลงไป จนอาจจำเป็นต้องมีการจัดการส่งเสริม หรือทำให้การท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

พงศศานต์ (2538) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 4 ประการ คือ

1. ต้องมีผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียม และประเพณีของคนในท้องถิ่น

2. ต้องให้ความรู้และความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของสื่อต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ ความเข้าใจได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้มีความตระหนักต่อคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนรวมทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม เป็นต้น จนนักท่องเที่ยวมีความระมัดระวัง ช่วยกันป้องกันและลดผลกระทบในด้านต่างๆ ที่อาจมีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือวิถีชีวิตของชุมชน

3. ต้องให้ผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น โดยการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การบริการนำเที่ยว หรือการให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ การขายอาหาร ขายของที่ระลึก เป็นต้น

4. ต้องให้ชาวบ้านในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ท้องถิ่นของเขา ซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวซึ่งได้แก่ ธรรมชาติ สังคมและชุมชนนั้นๆ แล้วผนึกกำลังร่วมแรงร่วมใจกัน พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรนั้นไว้อย่างยั่งยืน สาระสำคัญขององค์ประกอบดังกล่าว ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2538) สรุปไว้ดังนี้

4.1 การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและระบบนิเวศ

เหล่านั้นจะเสื่อมโทรมลงหรือถูกทำลายด้วยคุณค่าที่มีอยู่สูง ดังนั้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ หรือ การสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความจำเป็นในการปกป้องรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมระหว่าง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อให้คงอยู่สนองความต้องการของคนทั่วไปจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำ นอกจากนี้การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ยังครอบคลุมไปถึงบุคคลกลุ่มอื่นๆ ด้วยเช่น ชุมชน ท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว นั้น วิธีการสร้าง จิตสำนึกมีหลายรูปแบบ แต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมักเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรมสื่อ ความหมายธรรมชาติ เช่น การจัดให้มีศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว จัดให้มี เอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ จัดให้มีนิทรรศการ/ป้ายบรรยายตามบริเวณหรือจุด ท่องเที่ยวต่างๆ จัดให้มีเส้นทางเดินเท้าหรือเดินป่าที่ไปประสบการณ์ในการเรียนรู้ธรรมชาติแก่ผู้มา เยือน รวมถึงการฝึกอบรมมััคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวให้ สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

4.2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวองค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบแรก กล่าวคือ นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษา และเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่างๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนแหล่ง ท่องเที่ยวที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำทนายและมักไม่สนใจความสะดวกสบายมากนัก เช่น การเดินทางท่องเที่ยวแบบชายหาดพักตามรีสอร์ท หรือ โรงแรมหรูๆ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มากกว่า ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องพิจารณาถึงการจัดการให้มีสื่อความหมาย ธรรมชาติเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับ ลึกซึ้ง ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว และได้รับความ พึงพอใจกลับไป

4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายรายได้สภาพทางเศรษฐกิจและ สังคมของชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ภายในและรอบๆ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติ ควรได้รับพิจารณาให้เป็นวัตถุประสงค์หรือองค์ประกอบที่สำคัญของการส่งเสริมและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ ชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบ ต่างๆ ช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบการมี ส่วนร่วมของชุมชน เช่น การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อมน้อยมาก การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยวและการจ้างงานในส่วนบริการอื่นๆ เป็นต้น

ดร.ชนิ และ สุรเชษฐ์ (2539) ได้เน้นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่อนุรักษ์ และมีความคาดหวังที่จะได้รับสิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปตัวเงินหรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นเครื่องช่วยผูกพันมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งช่วยให้ทรัพยากรธรรมชาติได้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และเมื่อคนในท้องถิ่นเกิดความรู้ ความเข้าใจซาบซึ้งในทรัพยากรท้องถิ่นที่ทำรายได้ให้แก่ประชาชนท้องถิ่น ได้มากพอที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่ของผู้คนดีขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือเกิดความหวงแหนและรักษาทรัพยากร ซึ่งจะทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน

หลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สมใจ (2548 อ้างถึง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมกับสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และผจญภัย, 2538) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์
2. มีความพร้อมในการบริหารจัดการ มีศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ภายในศูนย์มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น มีเคาน์เตอร์บริการข่าวสาร มุมนิทรรศการ ห้องสุขา มุมจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม
3. มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ทั้งเส้นทางไปและกลับทางเดิม เส้นทางแบบวงรอบ ระยะทางตั้งแต่ 1 กิโลเมตรขึ้นไป
4. มีป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นระยะๆ เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
5. มีแผนที่และคู่มือแนะนำเที่ยวประกอบป้ายสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

6. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวต่อครั้งต่อวัน

7. มีมัลลเทศก์ท้องถิ่น

8. มีการบริหารจัดการพื้นที่และมีการบริการร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์กรภาครัฐบาลองค์กรเอกชน องค์กรบริหารท้องถิ่น (เทศบาล และ องค์กรบริหารส่วนตำบล)

9. มีนโยบายในการรักษาสภาพแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่นชัดเจน เช่น การจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย และการจัดการมลพิษต่างๆ เป็นต้น

10. มีแผนพัฒนาบุคลากรและบริการสู่ระดับมาตรฐานสากล

11. หากแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักแรมต้องเป็นที่พักแรมที่มีการรักษาสิ่งแวดล้อม

หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดร.รชนี (2546) ได้กล่าวถึงหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ต้องมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีนโยบายหลักดังนี้

1.1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีการควบคุมดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรือลดเว้นการท่องเที่ยวในพื้นที่อ่อนไหวง่ายต่อการถูกรบกวนและฟื้นตัวได้ยาก

1.2 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและสามารถปรับให้เกิดความสมดุลกับรูปแบบและกิจกรรมเดิมที่มีอยู่

หลีกเลี่ยงความขัดแย้งอย่างรุนแรงต่อการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ หากเน้นในการใช้ประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การท่องเที่ยวโดยรวม

1.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาด้านการศึกษาสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน มากกว่าการมุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจ และการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

1.4 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรการบริการการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชน ในกระบวนการท่องเที่ยว รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา หรือประชาชนมีตัวแทนเป็นคณะกรรมการร่วมในทุกระดับ

1.5 ให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นความจำเป็นอันดับต้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ให้องค์กรต่างๆ กำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และกำหนดวิธีการที่เหมาะสม

1.6 นำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ ได้แก่ แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาภาค พร้อมทั้งให้การจัดสรรและกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึงและเพียงพอ

1.7 สนับสนุนการศึกษา วิจัย และประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ การแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงแผนอย่างเป็นขั้นตอน

1.8 มีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด โดยเน้นการเฝ้าระวังและสร้างวินัยการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วย

1.9 จัดแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการแก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างถูกต้อง

1.10 จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันทุกระดับ

2. หลักการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

2.1 พัฒนาแบบแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นรวมถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นเอกชนและประชาชนทั่วไปในด้านการลงทุนการผลิตสินค้าและบริการทั้งนี้ต้องมีความเสมอภาค เป็นธรรมสอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่นๆ และมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2.2 สนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปขององค์กรหรือคณะกรรมการระดับชาติ ภูมิภาค และท้องถิ่น ให้ครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกระดับ โดยองค์กรมีขอบเขตความสามารถในการตัดสินใจและดำเนินการอย่างอิสระภายใต้กรอบที่ตอบสนองความจำเป็นในการจัดการแต่ละระดับ

2.3 เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลตลอดจนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งปรับทัศนคติและปรับปรุงจิตความสามารถของหน่วยงานของรัฐบาลให้สามารถร่วมมือและเกื้อหนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น

2.4 ส่งเสริมการจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรประชาชน ที่ดูแลด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งที่เป็นและไม่เป็นนิติบุคคล

2.5 แก่ใจ ปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย และระบบงบประมาณของภาครัฐบาลให้สามารถส่งเสริม และเอื้ออำนวยต่อการประสานความร่วมมือของหน่วยงานปฏิบัติทุกระดับกับประชาชนท้องถิ่นตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ในการให้ชุมชนมีโอกาสในการควบคุม กำกับดูแลและจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง

2.6 สนับสนุนพัฒนาศักยภาพของคนโดยการเพิ่มความรู้ ทักษะ และการมีจิตสำนึกในด้านการจัดการพัฒนาการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวการอนุรักษ์ฟื้นฟูกับทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับชุมชนให้กว้างขวางมากขึ้น

2.7 สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพ ในด้านการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีอิสระและสามารถจัดเก็บรายได้เพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง

2.8 สนับสนุนองค์การการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทางสังคมให้มีโอกาสในการเข้าช่วยเหลือและยกระดับการมีส่วนร่วมตลอดจนการจัดตั้งองค์กรชุมชน และองค์การการจัดการธุรกิจของประชาชนอย่างสร้างสรรค์

องค์ประกอบหลักของการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดรชณี และ สุรเชษฐ์ (2539) กล่าวว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยทั่วไปแล้ว ต้องควบคุมองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (2) ด้านการบริการ (3) ด้านการตลาดของการท่องเที่ยว และ (4) ด้านการบริหารการท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงการองค์กรและกฎระเบียบต่างๆ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่นกัน (ภาพที่ 1)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือความสามารถของพื้นที่และระบบนิเวศในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อให้ทรัพยากรท่องเที่ยวยังคงอยู่ได้ยั่งยืนโดยไม่เสื่อมโทรมลงไปอย่างถาวรและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นตามมา ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมไปถึงการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม

ดังนั้นการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเน้น

1.1 การประเมินคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความสนใจเฉพาะด้านของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อธรรมชาติ วิถีชีวิตท้องถิ่นและการอนุรักษ์

1.2 การจัดการเพื่อรักษาคุณค่าความสำคัญในความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้ได้

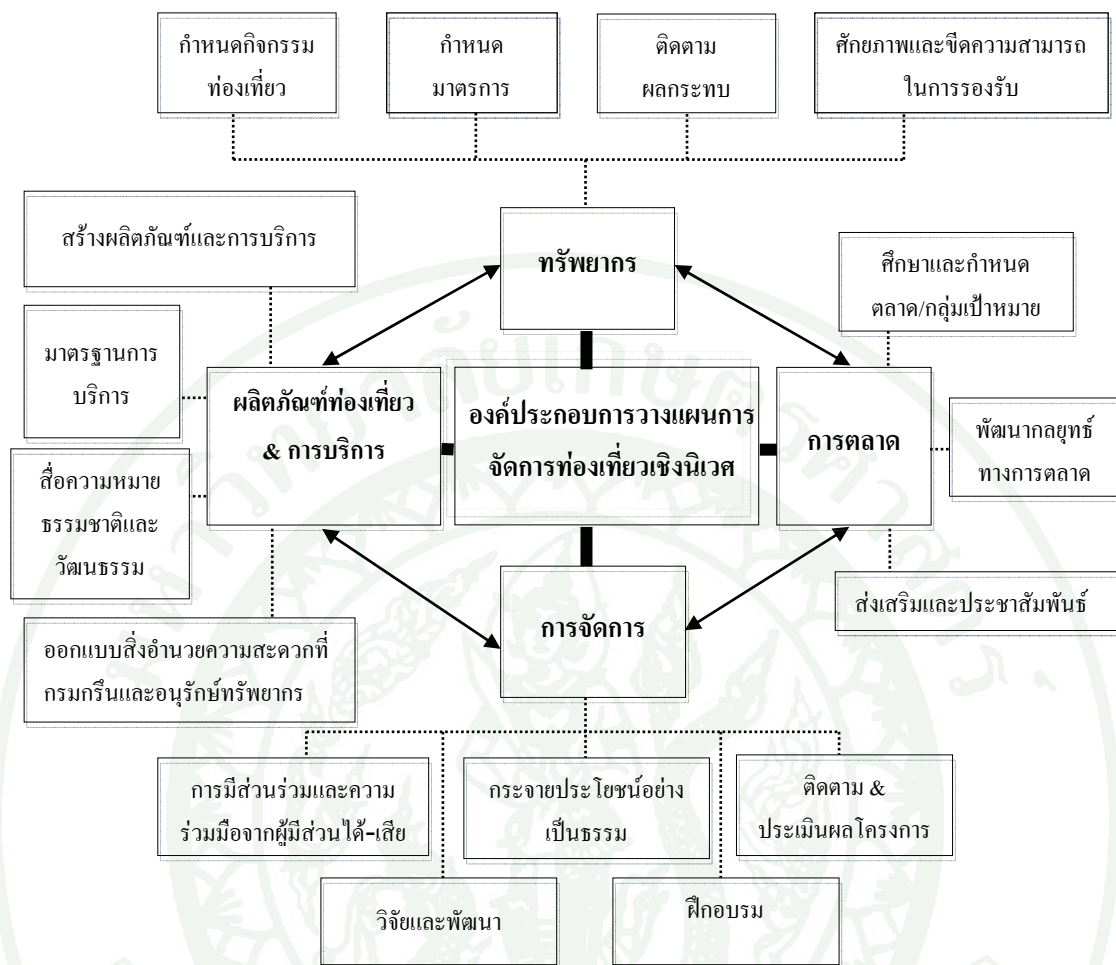
1.3 การจำแนกเขตการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและการรักษาระบบนิเวศรวมไปถึง กำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขการใช้พื้นที่ต่างๆ

1.4 แสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.5 ประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว

1.6 การติดตามตรวจสอบและประเมินสถานภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวอยู่เสมอ

กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเป็นกิจกรรมที่ (1) มีโอกาสได้ใกล้ชิดและได้รับประสบการณ์ตรงจากธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น (2) มีโอกาสได้เข้าใจ เรียนรู้ และเกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว (3) มีโอกาสที่จะสร้างงานและรายได้แก่คนท้องถิ่น (4) กิจกรรมที่ส่งผลด้านการอนุรักษ์ซึ่งอาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น

ภาพที่ 1 ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: ดัดแปลงจาก ดรชนี (2547 อ้างถึง Chettamart, 2003)

2. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการด้านตลาด

นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะปะปนอยู่ทั่วไปในสังคมส่วนใหญ่จะค่อนข้างสูงอายุ (40-50 ปี) มีการศึกษาและรายได้ดี (Wauer, 1980; Kellert, 1985; Butler and Fenton, 1987; Hvenegaard, 1975) นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความปรารถนาที่จะได้ท่องเที่ยวในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แปลกแตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน (Valentine, 1992) มีความประสงค์ที่จะได้รับรู้และ/หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม (Kretchman and Eagles, 1990; Fennell and Ragles, 1990; Eagles, 1992) มีความสนุกสนานและมีความตั้งใจอย่าง

แรงกล้าที่จะไปเดินทางท่องเที่ยวโดยไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตท้องถิ่น ดังนั้น จึงเป็นผู้พร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นและไม่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยน หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในลักษณะเช่นเดียวกับถิ่นที่ตนเองอยู่อาศัยหรือคุ้นเคยหรือลักษณะที่ได้รับจากการบริการในเมืองใหญ่ ดังนั้นความสะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญเท่าใดนัก แต่นักท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะไม่วางแผนกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่แออัด เสียงอึกทึกและสิ่งแปลกปลอมที่ขัดกับธรรมชาติ (Lindberg, 1991) การวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงลักษณะภูมิหลังของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมไปถึงข้อเสนอแนะถึงแนวทางการเข้าถึงตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้

โดยปกติแล้วนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผู้ที่สนใจและเคร่งครัดในการรับผิดชอบดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามก็ยังมีอยู่ไม่น้อยที่เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศหน้าใหม่ที่ขาดประสบการณ์หรือความรู้ในเรื่องการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่สำคัญที่เจ้าของพื้นที่และผู้ประกอบการรวมถึงมัคคุเทศก์ที่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตนและกฎระเบียบต่างๆ ก่อนการท่องเที่ยวจะเริ่มต้น

3. การบริการด้านต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวก

การบริการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมตั้งแต่ ที่พัก อาหาร ยานพาหนะขนส่ง นักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการกิจกรรมท่องเที่ยว การนำเที่ยว และการสื่อความหมายธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว ในบางแห่งการบริการเรื่องที่พักหรืออาหารอาจไม่จำเป็น ขึ้นอยู่กับสภาพหรือลักษณะเฉพาะของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามก็ควรท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเน้นการบริการการสื่อความหมายและการให้ข่าวสารข้อมูลเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การบริการศูนย์ข้อมูลและการบริการนักท่องเที่ยว การบริการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวในระหว่างการประกอบกิจกรรม การท่องเที่ยว เป็นต้น

การบริการด้านต่างๆ ที่มีโอกาสในการสร้างรายได้แก่ประชาชนท้องถิ่น เช่น บริการที่พัก อาหาร ยานพาหนะ และ มัคคุเทศก์นำเที่ยวนั้น เน้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินกิจการต่างๆ ในภาคบริการดังกล่าว เช่น จัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและ

วัฒนธรรมท้องถิ่น (eco-lodge) เป็นมรดกเทศก่นำทางในการเดินป่า และเป็นนักร้องความหมายธรรมชาติ เป็นต้น

4. ด้านการตลาดของการท่องเที่ยว

จัดว่าเป็นแกนหรือกลไกสำคัญในการควบคุมดูแลและจัดการให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการนี้ประกอบด้วย องค์กรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรวมไปถึง แผนงาน โครงการ มาตรการ และกฎระเบียบต่างๆ ในการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องและยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ

องค์กรรับผิดชอบควรทำหน้าที่บริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานของรัฐบาล เช่น กรมป่าไม้ รัฐบาลวิสาหกิจ เช่น ออป. หรือองค์กรท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น องค์กรเหล่านี้ล้วนมีหน้าที่ในการดูแล จัดการทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน จัดการและป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวในทุกองค์ประกอบ พัฒนาล้างอำนวยความสะดวกและรักษาการบริหารด้านการบริการต่างๆ โดยดูแลให้การบริการต่างๆ ได้มาตรฐาน เช่น ความปลอดภัย และความสะอาด เป็นต้น และมีการจัดการด้านการบริหารด้านการเงินอย่างโปร่งใสรวมถึงบังคับใช้กฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวในพื้นที่ หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ หน่วยงานของรัฐบาล เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สนับสนุน การประชาสัมพันธ์การให้ข้อมูลไปยังนักท่องเที่ยว เมื่อการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นมีความพร้อม ช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการบริการด้านต่างๆ เช่น บริการนำเที่ยวและสื่อความหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐบาล เช่น กรมป่าไม้ ยังทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติของพื้นที่ในความรับผิดชอบ

หลักการของการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

การวางแผนในปัจจุบันเป็นกิจกรรมหรือกระบวนการที่กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายและวิธีการปฏิบัติล่วงหน้าแล้วสร้างแผนหรือวิธีการที่เป็นสะพานเชื่อมโยงปัจจุบัน ไปยังอนาคตเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และบรรลุผลสำเร็จได้ในที่สุดซึ่งการวางแผนเป็นกระบวนการการตัดสินใจเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดก่อนลงมือทำและเป็นการมุ่งป้องกันปัญหาล่วงหน้ามากกว่าคอยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นผู้ศึกษาและให้คำนิยามของการวางแผนแบบมีส่วนร่วมไว้อย่างกว้างขวางดังนี้

Theo (1995) ให้ความหมาย การวางแผนการแบบมีส่วนร่วม ว่า เป็นความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดการพัฒนาแผนงานและหาทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับที่พวกเขาจะนำไปปฏิบัติ มันควรจะเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบสองทางของการเจรจาต่อรองและการตัดสินใจ ระหว่างคนในชุมชนและคนมาจากภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับของคนภายในท้องถิ่นและการสนับสนุนที่มาจากกลุ่มคนภายนอก

Anami (2001) ให้ความหมายการวางแผนการแบบมีส่วนร่วมคือกระบวนการเพิ่มความสามรถให้กับประชาชนเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานภาพชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ไปสู่สถานภาพความเป็นอยู่ที่ประชาชนพึงปรารถนาในอนาคต โดยได้รับเสียงส่วนใหญ่หรือไม่ก็ทุกคนมีส่วนร่วมในแนวทางการตัดสินใจของการกระทำที่ซึ่งจะเป็นสะพานที่เชื่อมโยงระหว่างช่องว่างของการพัฒนา การมีส่วนร่วมในแนวทางของการวางแผนนั้น เป็นมากกว่าเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการวางแผนหรือการเข้าร่วมประชุมเพื่อการปรึกษาหารือ แต่มันเป็นกระบวนการที่ยาวนาน โดยที่เป็นการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเป็นการตัดสินใจเพื่อที่จะบรรลุถึงของเป้าหมายชุมชนในอนาคตที่ต้องการ

Office of the Deputy Prime Minister (2003) ให้ความหมายไว้ว่า การวางแผนแบบมีส่วนร่วม เป็นกลุ่มของกระบวนการที่ทำกับคนที่มาจากหลากหลายกลุ่ม เพื่อที่จะหาประชามติในเรื่องของการวางแผนและการดำเนินงาน การวางแผนอย่างมีส่วนร่วมสามารถที่จะเริ่มทำจากใครก็ได้ โดยต้องมีการจัดรูปแบบและตารางการทำงานของกลุ่มที่ต้องผ่านกระบวนการเจรจาและการหา

ข้อตกลงระหว่างผู้เข้าร่วมในกระบวนการ เป็นกระบวนการที่เป็นรากฐานของสังคมที่มีความหลากหลาย ความสนใจที่แตกต่าง และในวิธีการในการหาประชาติ การวางแผนแบบมีส่วนร่วม นั้นต้องระวังในเรื่องของวัฒนธรรมและประเด็นที่อ่อนไหวในเชิงของอำนาจ ที่ไม่ใช่เป็นการประเมินผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้า กลุ่มต่างๆ ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและต้องมีจุดยืนร่วมกัน มีการประนีประนอมหาทางที่จะลดการขยายตัวของความขัดแย้ง ความไม่เห็นด้วย ทุกคนต้องได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผน

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทไว้ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและคิดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองต่อความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำได้โดยเอกชนและรัฐบาลบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วม

ชูเกียรติ (2536) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมมี 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ
2. ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจอันได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม

3. ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสารอันได้แก่ การติดต่อสื่อสารมวลชนและสื่อบุคคล

สุวรรณิ (2536) ได้เสนอปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการคือ

1. ปัจจัยของสิ่งดึงดูด หมายถึง การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ นั้นจะมีเหตุผลที่สำคัญ คือ ประการแรกมองเห็นว่าตนจะได้ผลตอบแทนในสิ่งที่ทำไปและประการที่สอง การได้รับการบอกกล่าวหรือได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่นให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวกระตุ้น

2. ปัจจัยโครงสร้างของโอกาสหรือช่องทางในการเข้าร่วมหมายถึง การมองเห็นช่องทางในการมีส่วนร่วมและการมองเห็นประโยชน์ที่จะได้หลังการมีส่วนร่วม ดังนั้น พื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางการมีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะดังนี้ ประการแรก เปิดโอกาสให้ทุกๆ คนในชุมชนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบ ประการที่สอง มีการกำหนดเวลาที่ชัดเจนแน่นอน เพื่อที่ผู้ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขตามสภาพเป็นจริงของตนเองได้ และประการที่สาม มีการกำหนดลักษณะและกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

3. ปัจจัยด้านอำนาจ ในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนสามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และผลประโยชน์ของกิจกรรมได้

ระดับการมีส่วนร่วม

ดรรรชนี (2546) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีได้หลายระดับขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของชุมชนปัจจัยภายในชุมชนได้แก่

1. ความพร้อมด้านทักษะการจัดการการท่องเที่ยว เช่น การบริการสื่อความหมายธรรมชาติ การนำเที่ยว การจัดการที่พักและอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น
2. ความพร้อมของทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ เงินทุนเวลา แรงงาน และทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน
3. ความต้องการของชุมชนในการเข้าร่วมการจัดการและ/หรือให้บริการนักท่องเที่ยว
4. ความเข้มแข็งของชุมชนและผู้นำชุมชนที่สมาชิกในชุมชนให้ความนับถือและเชื่อฟัง สามารถให้สมาชิกของชุมชนรวมกลุ่มกันดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนได้ ชุมชนมีความผูกพัน สามัคคี และยอมเสียสละในการทำงานเพื่อชุมชนในการจัดตั้งองค์การการท่องเที่ยวและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน และความสามารถของชุมชนในการเรียนรู้และจัดการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวได้

ปัจจัยภายนอก ได้แก่

1. นโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ได้เข้าร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว
2. ความร่วมมือจากภาครัฐบาลและองค์กรเอกชน

หลักการและขั้นตอนในการวางแผนการโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2542) กล่าวถึงการทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมนั้น เน้นให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจว่าควรจะมีการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของตนหรือไม่ อย่างไร โดยชุมชนเป็นแกนสำคัญร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลจัดการ

ทั้งด้านบริการและรักษาแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่และให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการจัดการที่เหมาะสมกับชุมชนและเป็นผู้วางแผนการจัดการดังกล่าวไปดำเนินการ โดยมีนักวิชาการด้านต่างๆ ซึ่งเป็นนักวางแผนในทีมเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำด้านวิชาการและติดต่อประสานงานเพื่อให้การวางแผนเกิดเป็นรูปธรรมและบรรลุตามเจตนารมณ์ดังกล่าว การวางแผนจะใช้วิธีการสำรวจและประเมินผลโดยชุมชน (Participatory Rural Appraisal, PRA) และวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักและมีขั้นตอนในการวางแผนดังนี้

1. ชี้แจงโครงการและการดำเนินงานตามขั้นตอนต่อผู้บริหารกรมป่าไม้และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและขออนุญาตเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ประชุมชาวบ้านเพื่อชี้แจงโครงการและการดำเนินงานตามขั้นตอน โดยอธิบายให้ชุมชนเข้าใจถึงแนวคิดในการวางแผน ที่เน้นชุมชนเป็นแกนในการร่วมคิดและร่วมปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งการชี้แจงดังกล่าวให้อธิบายถึงองค์ประกอบของการศึกษาจัดทำแผน ดังนี้

2.1 ศึกษาศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อกำหนดกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยว แนวทางการจัดการเพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนและไม่เกิดผลกระทบ ตลอดจนวิธีการติดตามตรวจสอบผลกระทบจากการท่องเที่ยว

2.2 ศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น

2.3 ศึกษาและกำหนดรูปแบบขององค์กรท้องถิ่นในการดูแลจัดการด้านการท่องเที่ยว ทั้งด้านบริการ และดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.4 ศึกษาด้านการเงิน และการตลาด เพื่อกำหนดรูปแบบของการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมและระยะเวลาคุ้มทุน

3. รวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ดังนี้

3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ความพร้อมของชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และความต้องการของชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Semi-structured interview)

3.2 สักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และขีดจำกัด โดยการเดินสำรวจ และถามจากชาวบ้าน

3.3 สภาพพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและเหมาะสมสำหรับพื้นที่โดยการสำรวจและพูดคุยกับชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

3.4 ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ อัตราค่าบริการที่เหมาะสมและสภาพตลาดการท่องเที่ยวที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคายในปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวบ้าน ผู้ประกอบการในแขวงบริคำไซ และองค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว

4. วิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องความพร้อมและความเป็นไปได้ที่จะให้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ ตลอดจนการยอมรับของชุมชน ความเป็นไปได้ในเรื่องความยั่งยืนของตลาดและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน

5. นำตัวแทนชาวบ้านที่เป็นแกนนำหรือสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปศึกษาดูงานที่บ้านนา เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ และให้ตัวแทนชาวบ้านช่วยจัดวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับชุมชนของตน ในด้านการจัดตั้งองค์กร การบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยว และระบบการเงินการบัญชี

6. จัดประชุมชาวบ้านเพื่อให้ตัวแทนชาวบ้านได้เสนอแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีนักวางแผนช่วยให้คำแนะนำหรือรายละเอียดทางวิชาการเพิ่มเติม ตลอดจนรับฟังข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากชาวบ้านที่ไปร่วมประชุม

7. นำข้อมูลที่ได้จากการประชุมชาวบ้านไปยกร่างแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนเป็นแกนและให้ชุมชนเริ่มก่อตั้งองค์กรบริหารจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

8. นำเสนอร่างแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อพนักงานป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคาย พนักงานกรมป่าไม้ และพนักงานท่องเที่ยวเมืองท่าพระบาท

9. นำเสนอแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณบ้านหาดไคร้ ฉบับสมบูรณ์

กระบวนการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อนุรักษ์

ดรรรชนี (2549) กล่าวว่ากระบวนการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อนุรักษ์ ประกอบด้วย 9 กระบวนการ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 กระบวนการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อนุรักษ์

ที่มา: ดัดแปลงจาก ดรรรชนี (2549)

กรอบแนวคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของ สปป. ลาว

สาระสำคัญที่ใช้เป็นแนวทางในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมที่บ้านหาดไคร้ ได้แก่

ยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวช่วงปี ค.ศ 2006-2020 ของ สปป. ลาว

องค์กรท่องเที่ยวแห่งชาติลาว (2549) เพื่อปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จจะต้องได้เอาใจใส่ในแต่ละแผนงานรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนงานที่ 1 สํารวจและขึ้นบัญชีแหล่งท่องเที่ยว

แผนงานที่ 2 วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

- แผนงานที่ 3 การสร้างแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวระดับภาค
- แผนงานที่ 4 สร้างแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวแต่ละจังหวัด
- แผนงานที่ 5 พัฒนาการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์โดยประชาชนมีส่วนร่วม
- แผนงานที่ 6 แผนงานนำใช้และส่งเสริมผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวภายใน
- แผนงานที่ 7 แผนงานอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- แผนงานที่ 8 เก็บกักสถิติการท่องเที่ยว

กฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยวของ สปป. ลาว

องค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติลาว (2548) การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวได้มีการกำหนดในภาคที่ 5 ว่าด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยว และหมวดที่ 1 ว่าด้วยการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบมี 3 มาตรา ดังต่อไปนี้

มาตรา 51 ระดับแผนพัฒนาการท่องเที่ยว มีแผนระยะยาว กลาง และสั้นซึ่งจัดระดับดังนี้

1. แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ
2. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับภาค
3. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับจังหวัด
4. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับอำเภอ
5. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับแหล่ง

มาตรา 52 หลักการในการวางแผน การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานดังนี้

1. อิงตามท่าแรงบ่มชื้อนและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมแห่งชาติ และท้องถิ่น
2. ดำเนินตามทิศทางการท่องเที่ยววัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. รับผิดชอบต่อลักษณะที่ยั่งยืนติดพันกับการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ สังคม และ ขนบธรรมเนียมอันดีงามของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่งเสริมการผลิตภายในเพื่อ ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

4. มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใน และ การท่องเที่ยวสากล

5. เน้นเขตเป้าหมายที่โดดเด่นรวมทั้งการสร้างผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวใหม่ที่มีความสามารถ แข่งขันในภูมิภาคและในโลก

มาตรา 53 เนื้อหาการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว แผนพัฒนาการท่องเที่ยวต้องกำหนด เนื้อหาหลัก วัตถุประสงค์ เป้าหมายพัฒนา วิเคราะห์ท่าแรงบ่มชื้อน สภาพการตลาดการท่องเที่ยว ผลที่คาดว่าจะได้รับ ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนด วิธีการ ระเบียบการ และมาตรการในการปฏิบัติ

แผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงปี ค.ศ 2007-2010 ของจังหวัดบุรีรัมย์

แผนการท่องเที่ยวแขวงบุรีรัมย์ (2550) ได้มีการวางแผน และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัด บุรีรัมย์ ประกอบด้วยแผนงานย่อยดังนี้

1. การสำรวจและขึ้นบัญชีแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด
2. วางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
3. พัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว
4. พัฒนาการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์โดยประชาชนมีส่วนร่วม
5. เก็บคำสถิตินักท่องเที่ยว

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม (2548) ใช้หลักการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว เชิงนิเวศดังมี 3 ขั้นตอน คือ การกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การ ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และตัวอย่างการประเมินมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบ จึงได้นำหลักการดังกล่าวมาพิจารณากำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ประกอบในเรื่องของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นว่ามีความสำคัญที่สุด ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรจะเป็นแหล่งธรรมชาติที่สามารถก่อให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้และสัมผัสกับระบบนิเวศ อาจจะมี ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ลักษณะวัฒนธรรมที่มีวิถีชีวิตแบบธรรมชาติหรือเป็นส่วนหนึ่งในระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ นอกจากนี้ การคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ จากแนวคิดดังกล่าวศักยภาพของแหล่งธรรมชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถสรุปดัชนีมาตรฐานคุณภาพได้ 4 ดัชนี ได้แก่

- 1.1 แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้
- 1.2 มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ
- 1.3 แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

การประเมินมาตรฐานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะ ต้องพิจารณาการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยหลัก การจำแนกเขต การจัดการและการประเมินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ด้านการบริการนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น และด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว จากแนวคิดดังกล่าวองค์ประกอบนี้จึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ดัชนี ได้แก่

2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว

2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว

2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

การจัดการด้านการเรียนรู้และการสร้างจิตสำนึกจะพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งองค์ประกอบนี้ประกอบ ด้วย 4 ดังนี้ ได้แก่

3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี

3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่

3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชน

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะทำให้ชุมชนท้องถิ่น

ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ เป็นการช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย องค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 2 ดังนี้ ได้แก่

- 4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว แบ่งขั้นตอนในการประเมินออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นตอนที่ 1 การประเมินด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

เป็นการประเมินว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการพิจารณาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ซึ่งถ้าพื้นที่ที่ทำการประเมินขาดคุณสมบัติในข้อใดข้อหนึ่งนั้น แสดงว่าพื้นที่นั้น ไม่สมควรจะพิจารณาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยข้อกำหนดในด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย

1.1 เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง

1.2 การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมายพื้นที่ที่ขอรับการประเมินจะต้องผ่านข้อกำหนดทั้ง 2 หัวข้อ จึงจะเข้าสู่การประเมินในขั้นตอนต่อไป คือ การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ขั้นตอนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การประเมินในขั้นตอนนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี ตามลักษณะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ ได้แก่ การประเมินแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและการประเมินแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

2.1 กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในกรณีที่ผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนมีความเหมาะสมหรือมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ธรรมชาติได้ โดยทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย 4 ดัชนี ได้แก่

ตารางที่ 1 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คะแนน
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ	10
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	10
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ	10
4. ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	10
รวม	40

ทั้งนี้ ดัชนีแต่ละข้อจะมีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ซึ่งแหล่งธรรมชาติที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องมีคุณสมบัติขององค์ประกอบนี้ไม่ต่ำกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 20 คะแนน หรือได้คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป แต่ถ้าแหล่งธรรมชาติมีคุณสมบัติต่ำกว่า 2 ข้อ หรือได้คะแนนต่ำกว่า 20 คะแนน แสดงว่า พื้นที่นั้นขาดความเหมาะสมหรือศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน ถ้าประสงค์จะขอรับการประเมินจะต้องทำการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด รายละเอียดของค่าคะแนนเต็มในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่

ตารางที่ 2 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คะแนน
1. จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ	40
2. ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	20
3. ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ	20
4. ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	20
รวม	100

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) การประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นอย่างที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นเป็นอยู่อย่างแท้จริง ซึ่งจะส่งผลให้มีการจัดการที่ยั่งยืน ทั้งยังส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ การกำหนดเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีผู้กำหนดไว้ดังนี้

1. ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวพิจารณาจากสภาพทรัพยากรที่เหมาะสม มีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศ หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และความดึงดูดใจว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ความสำคัญที่แตกต่างกันในแต่ละปัจจัย ดังนี้

1.1 ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวโดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพธรรมชาติดั้งเดิม หรือเป็นแหล่งธรรมชาติถูกดัดแปลงตกแต่งบางส่วน แต่ยังคงลักษณะเดิมไว้เป็นหลัก หรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่สร้างขึ้นโดยการผสมผสาน จำลอง หรือตกแต่งใหม่โดยไม่มีลักษณะเป็นระบบนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่มีค่าต่อความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน้อยลง

1.2 องค์ประกอบที่ป็นเอกลักษณ์ พิจารณาความสำคัญของระบบนิเวศความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ความสัมพันธ์ที่เป็นระบบในพื้นที่ ความโดดเด่นด้านศักยภาพคือมีความโดดเด่นมาก หรือมีความโดดเด่นลดลงตามลำดับ มีองค์ประกอบด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ผสมผสาน หรือเพิ่มความดึงดูดใจมากน้อยเพียงไร

2. ศักยภาพของการจัดการพิจารณาจากสภาพการจัดการในปัจจุบันว่าอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากน้อยเพียงใด การพิจารณาการจัดการนี้จะบ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้นได้ ศักยภาพการจัดการประกอบด้วย

2.1 มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม พิจารณาจากรูปแบบการจัดการสื่อความหมาย กิจกรรมด้านการศึกษามีลักษณะของการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

2.2 การจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวโดยมีมาตรการควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และมีมาตรการควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและบริการอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

2.3 องค์การในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือ พิจารณาจากรูปแบบองค์การในการจัดการเน้นความเป็นองค์กรประชาชน รัฐและเอกชน และระดับของการมีส่วนร่วมว่าชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด

พื้นที่ศึกษา

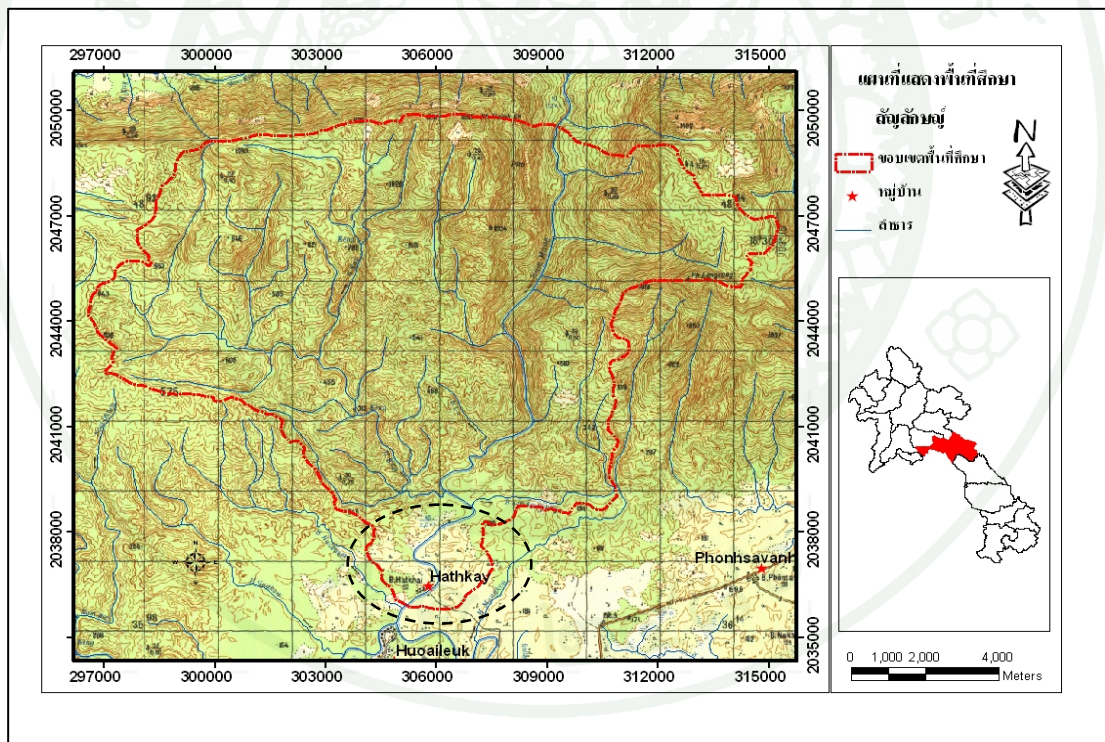
ประวัติความเป็นมาของบ้านหาดไคร้

ชุมชนบ้านหาดไคร้ตั้งอยู่รายรอบป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายเป็นหมู่บ้านที่อยู่พรมมาตั้งถิ่นฐานในเขตนี้ในปี พ.ศ. 2420 ซึ่งอพยพมาจาก บ้านชายเลา แขวงหัวพันท์ จำนวน 15 ครัวเรือน และส่วนหนึ่งอพยพมาจาก เขตพิเศษไซสมบูนธ์ เพราะว่าสงครามในเวลานั้น ประกอบด้วย 2 ชนเผ่า คือ ชนเผ่าไต และชนเผ่ากัมมุ (Lao National for Construction, 2005) โดยนับถือศาสนาที่แตกต่างกันคือศาสนาพุทธและศาสนาผีตามลำดับ ให้มาอยู่พื้นที่เดียวกันตามการสมัครใจและตรงกับนโยบายของรัฐบาลและสภาพการณ์ในเวลานั้น โดยในปัจจุบันนี้มีครัวเรือนทั้งหมด 91 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 475 คน เป็นชาย 237 คน และหญิง 238 คน จัดเป็นครัวเรือนวัฒนธรรม 76 ครัวเรือน ครัวเรือนสาธารณสุข 17 ครัวเรือน และเข้ากลุ่มการท่องเที่ยว 44 ครัวเรือน แบ่งย่อยเป็นมัคคุเทศก์ 16 ครัวเรือน และเดินเรือ 28 ครัวเรือน มีโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้า การสื่อสาร การคมนาคม การศึกษา สาธารณสุข และมีกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มนำเที่ยว กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสานกล่อ่งข้าว เป็นต้น

ลักษณะที่ตั้ง

พื้นที่ทำการศึกษามีอาณาเขตครอบคลุมบริเวณพื้นที่ทั้งหมดของบ้านหาดไคร้และพื้นที่ส่วนหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติภูเขากวย โดยอาณาเขตพื้นที่ทำการศึกษาทั้งหมด 14,845 เฮกตาร์ อยู่ระหว่างพิกัดที่ละติจูด $18^{\circ}24'45''$ เหนือ และลองจิจูดที่ $103^{\circ}09'25''$ ตะวันออก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 479 เมตร ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

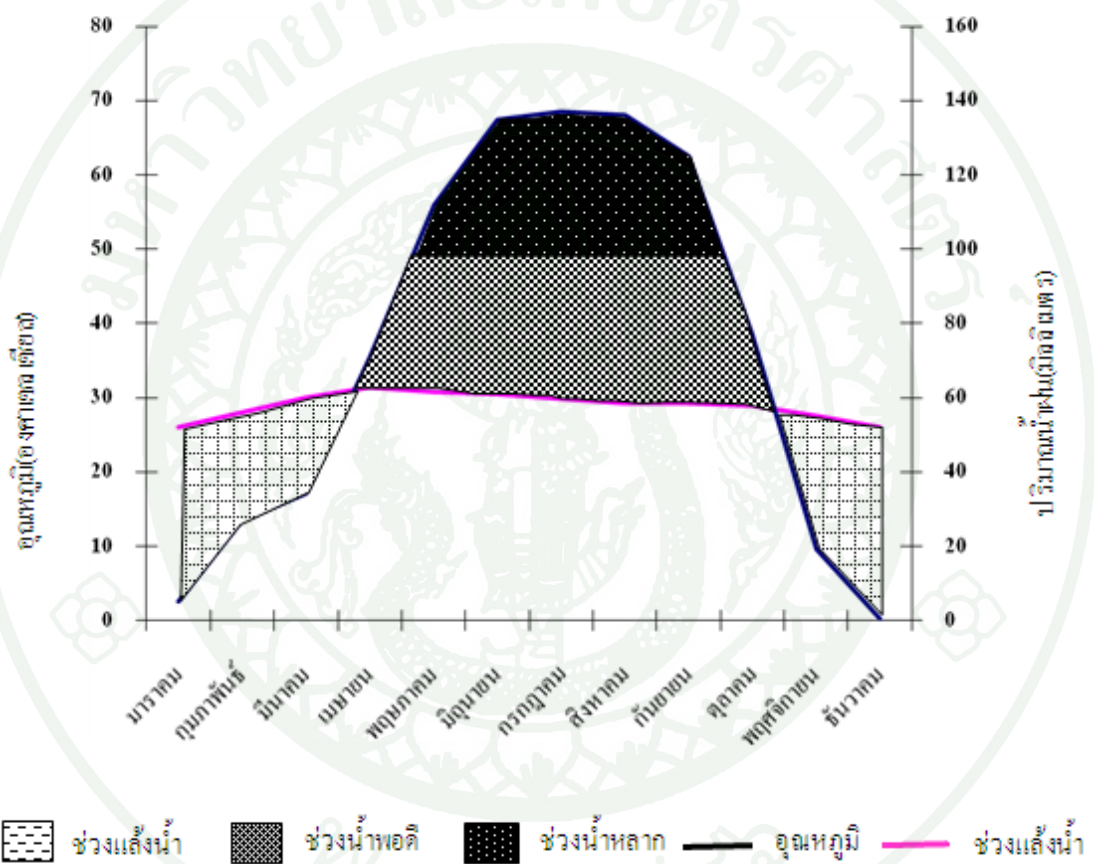
ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	สายน้ำมิ่ง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านท่าบก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านห้วยเล็ก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ป่าสงวนแห่งชาติภูเขากวย (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ขอบเขตของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติฯ และสถานที่ศึกษานันทนาการบ้านหาดไคร้

ลักษณะภูมิอากาศ

บริเวณพื้นที่ทำการศึกษาสามารถแบ่งฤดูกาลออกได้เป็น 2 ฤดู คือ ฤดูแล้ง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนเมษายน และฤดูฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี 28.94 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 25.96 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุด 31.37 องศาเซลเซียส และปริมาณน้ำฝนทั้งปี 1,469.13 มิลลิเมตร (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 อุณหภูมิและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควย (ช่วงปี 2540-2551)

ที่มา: กรมอุตุนิยมวิทยา (2552)

ลักษณะภูมิประเทศ

ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย ประกอบไปด้วยภูเขาหินปูนสูงสลับซับซ้อน เป็นจุดกำเนิดของสายน้ำน้อยใหญ่หลายสายคือ สายน้ำมั่ง น้ำตกตาชวย น้ำตกห้วยจีลิ่ง ผาหลวง ฯลฯ และที่สำคัญพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เหมาะแก่การสร้างเขื่อนคือ เขื่อนไฟฟ้าน้ำจืด และเขื่อนไฟฟ้าน้ำเล็ก พื้นที่ป่าสงวนแห่งนี้ประกอบด้วยความหลากหลายของประเภทป่า เช่น ป่าดงดิบแล้ง ป่าผสมผลัดใบ ป่าเต็งรัง ป่าดิบเขา และทุ่งหญ้า

ลักษณะสังคมพืชในพื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย

จากการเดินสำรวจในบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายจากหมู่บ้านถึงเส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากแสงประกอบไปด้วยหลายประเภทป่า (ภูเวียง, 2552) ดังนี้

1. ป่าดงดิบแล้ง (Dry Evergreen Forest) กระจายอยู่ทั่วไปทางตอนกลางของป่าสงวน โดยเฉพาะตอนล่างของสายน้ำมั่งและน้ำเล็ก ป่าชนิดนี้ประกอบด้วยชนิดไม้ในตระกูลเดียวกันกับป่าชนิดเดียวกันในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชนิดไม้ที่พบส่วนมากจะเป็นไม้ตระกูลยาง(Dipterocarpaceae) เช่น ไม้ยางนา ตะเคียนหิน ตะเคียนทอง เป็นต้น

2. ป่าผสมผลัดใบ (Mixed Deciduous Forest) ส่วนมากจะพบได้ในทุกบริเวณของพื้นที่ป่าสงวน เช่น ตามเนินเขาที่ไม่มีความชันมากนัก และบริเวณริมห้วยน้ำต่างๆ ชนิดไม้ที่พบ ได้แก่ ตะแบกแดง และไม้ชนิดต่างๆ

3. ป่าเต็งรัง (Dry Dipterocarp Forest) พบเป็นหย่อมๆ ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนมากเป็นป่าเต็งรังในที่ลุ่ม ชนิดไม้ที่พบส่วนมากไม้วงศ์ยางและไม้บางชนิด ไม้พื้นล่างพบหญ้ายาวและค่าป่า และอื่นๆ

4. ป่าดิบเขา (Hill Evergreen Forest) ส่วนมากพบในบริเวณที่สูงและชันหน้าดินชั้นทางทิศตะวันตกของป่าสงวน ไม้เด่นที่พบ คือ สนสองใบ

5. ทุ่งหญ้า (Savanna) พบเป็นหย่อมๆ บริเวณล้อมรอบพื้นที่ รวมทั้งป่าเหล่า ไร่ร้าง และส่วนหนึ่งเป็นป่าหญ้าที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ/ดินไม่ดี

ตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติสามารถพบเห็นชนิดไม้ที่สำคัญซึ่งเป็นชนิดที่หาชมในที่อื่นๆ ได้ยาก และจากการสอบถามเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ก็ได้ให้คำตอบว่าไม้จำพวกนี้ทางกรมป่าไม้เองก็ได้จัดในบัญชีไม้หวงห้ามพิเศษ คือ ไม้ยางน่อง (*Antiaris toxicaria* Lesch.) ไม้กฤษณา (*Aquilaria malaccensis* Lam.) ไม้พยอม (*Dalbergia cochinchinensis*) ไม้ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus*) ไม้กระพี้เขาควาย (*Dalbergia cultrata*) เป็นต้น

ลักษณะด้านสัตว์ป่า

ด้านความหลากหลายของสัตว์ป่า ในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ปัจจุบันพบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม 105 ชนิด นก 312 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 210 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 79 ชนิด และแมลงชนิดต่างๆ อีกมากมาย (กองอนุรักษ์, 2548) จากการสอบถามชาวบ้านที่ได้มีการดำรงชีวิตและผูกพันกับพื้นที่บริเวณดังกล่าว พบว่า มีนกประมาณ 38 ชนิด สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม 47 ชนิด สัตว์เลื้อยคลาน 35 ชนิด สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 27 ชนิด และผีเสื้อ 13 ชนิด

ตารางที่ 3 ประเภทสัตว์ป่าที่ได้จากการสอบถามชาวบ้าน

ลำดับ	ชนิด	จำนวนชนิด		หมายเหตุ
		บทรายงานของ กองอนุรักษ์	การสอบถาม ชาวบ้าน	
1	สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม	105	47	
2	นก	312	38	
3	สัตว์เลื้อยคลาน	210	35	
4	สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก	79	27	
5	ผีเสื้อ	-	13	

แหล่งท่องเที่ยวและจุดเด่นที่น่าสนใจบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย

เนื่องจากว่าป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย มีที่ตั้งอยู่ใกล้กับนครหลวงเวียงจันทน์ จึงเหมาะกับการที่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนทางธรรมชาติที่ดี ซึ่งประกอบด้วยน้ำตกจำนวน 2 แห่ง คือ น้ำตกตาดชาย และ น้ำตกตาดมั่ง และมีจุดชมวิวกว้าง 1 จุด คือ ผาหลวง แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้

เป็นแหล่งที่สามารถเข้าถึงได้ค่อนข้างสะดวกสบายและมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับที่น้อยมากและบางแห่งไม่มีเลย (ภาพที่ 5)

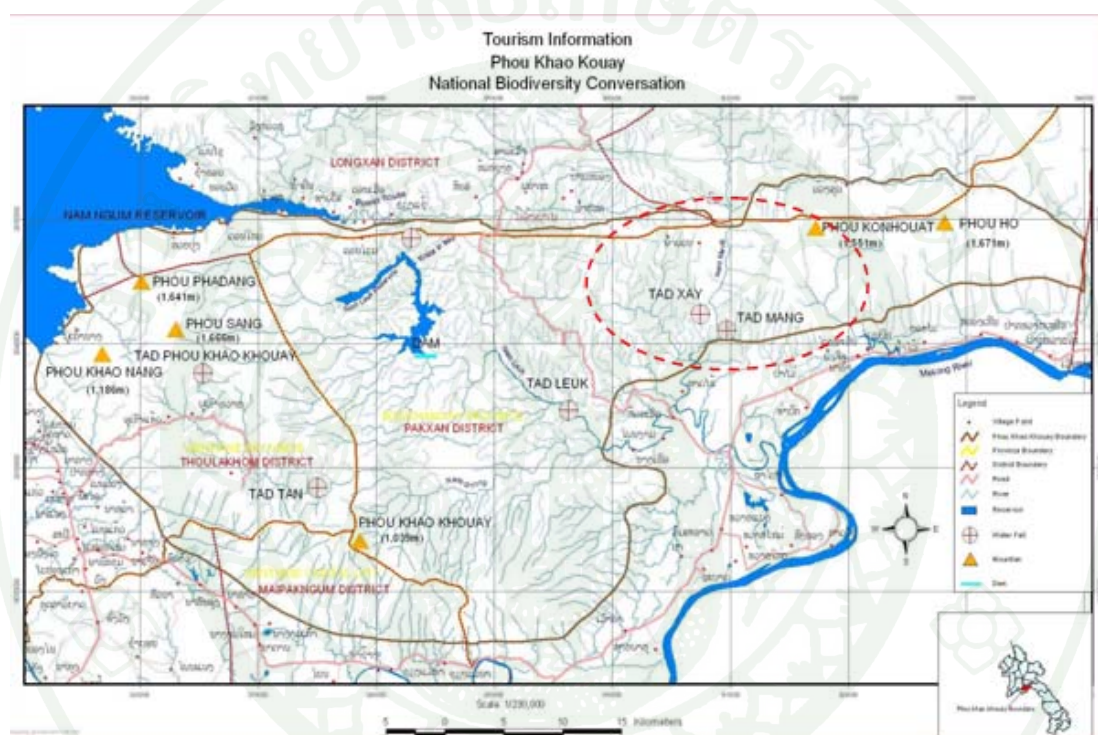
1. น้ำตกตาชวย เป็นตาดที่มีน้ำตกที่สวยงามแห่งหนึ่งซึ่งมีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควย ห่างจากบ้านหาดไคร้ ไปด้านทิศตะวันออกประมาณ 7 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่มีน้ำตลอดปีและประกอบด้วยหลายชั้นและสูง และใกล้หน้าผาที่สูงชันอีกหลายระดับคือผาชวยซึ่งด้านบนของน้ำตกตาชวย และบริเวณน้ำตกยังมีโขดหินน้อยใหญ่กินพื้นที่บริเวณกว้าง และยังมีล้อมรอบด้วยป่าดงดิบแล้งที่มีความหนาแน่นสูงประกอบด้วยพันธุ์ไม้ขนาดใหญ่ที่ควรแก่การอนุรักษ์และสำคัญที่สุดคือเป็นเส้นทางศึกษาถ้ำไม้ แต่ว่าบริเวณน้ำตกยังมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับน้อยมาก

2. น้ำตกตาดม้งเป็นน้ำตกที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควยและมีระดับน้ำที่เปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล และความสวยงามของน้ำตกก็เปลี่ยนแปลงตามด้วย จุดเริ่มต้นของน้ำตกนี้ที่จังหวัดเชียงใหม่ของภาคเหนือของ สปป. ลาว น้ำตกแห่งนี้สามารถเข้าถึงได้โดยทางเรือใช้เวลาประมาณ 45 นาที ระหว่างการเดินทางนักท่องเที่ยวสามารถชมทิวทัศน์ของสองฝั่งสาขาน้ำม้งนั้นคือ ต้นไม้ขนาดใหญ่ สัตว์ป่าจำพวกนกที่หากินตามชายหาดและริมสองฝั่ง เมื่อถึงบริเวณน้ำตกสามารถประกอบกิจกรรมเล่นน้ำ ดำน้ำ และทั้งชมทิวทัศน์บริเวณโดยรอบคือโขดหินขนาดใหญ่และน้อยเป็นจำนวนมาก และพิเศษสามารถเป็นจุดชมวิวที่มองจากน้ำตกตาดม้งหาผาหลวงและจากการสอบถามชาวบ้านผู้ที่น่าเชื่อว่ามิมีจำนวนที่เข้าเที่ยวสถานที่แห่งนี้บ่อยมาก เพราะไม่ได้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกระดับพื้นฐาน และยังไม่ได้กำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติด้วย

3. จุดชมวิวผาหลวงเป็นจุดอยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ป่าสงวน สามารถเข้าถึงได้ด้วยทางเรือตามสาขาน้ำม้งประมาณ 45 นาที ก่อนถึงน้ำตกตาดม้งประมาณ 100 เมตร และก็เดินขึ้นเขาตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติห้วยขี้ลิงโดยผ่านป่าประเภทป่าขั้นสอง (Secondary Forest) ประเภทป่าไม้ปึ่ง ป่าดงดิบเขตสูงและสามารถพบเห็นไม้ที่สำคัญคือ ไม้พะยุง ไม้ประดู่ ผ่านห้อยน้ำขนาดเล็กที่ไหลลงสู่สาขาน้ำม้งและจุดสนใจอีกหลายแห่ง ใช้เวลาทั้งหมด 2 ชั่วโมง และเป็นเส้นทางที่ต้องกลับเส้นทางเดิม บริเวณจุดชมวิวนี้เป็นที่พระลานหินและชนิดไม้ที่สวยงาม ด้านทิศตะวันออกหรือด้านหน้าของจุดชมวิวผาหลวงจะมีหน้าผาที่สูงชัน สามารถมองเห็นเส้นทางเล็กที่ 13 ได้ ได้เห็นภูเขาอีกหลายลูก เป็นที่ชุกชุมของลิง และพื้นที่นี้ก็เช่นเดียวกันกับน้ำตก 2 แห่งที่กล่าวมาแล้วคือไม่

มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ และสามารถเข้าได้ด้วยทางเดินเท้าแบบลำบากและใช้เวลาในการเข้าถึง

4. นอกจากนี้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง เช่น ตาดตาน ตาดเล็ก ตาดห้วยขี้ลิง อ่างน้ำเล็กหรือเขื่อนน้ำเล็ก หอดูช้างบ้านนา และพื้นที่อื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง

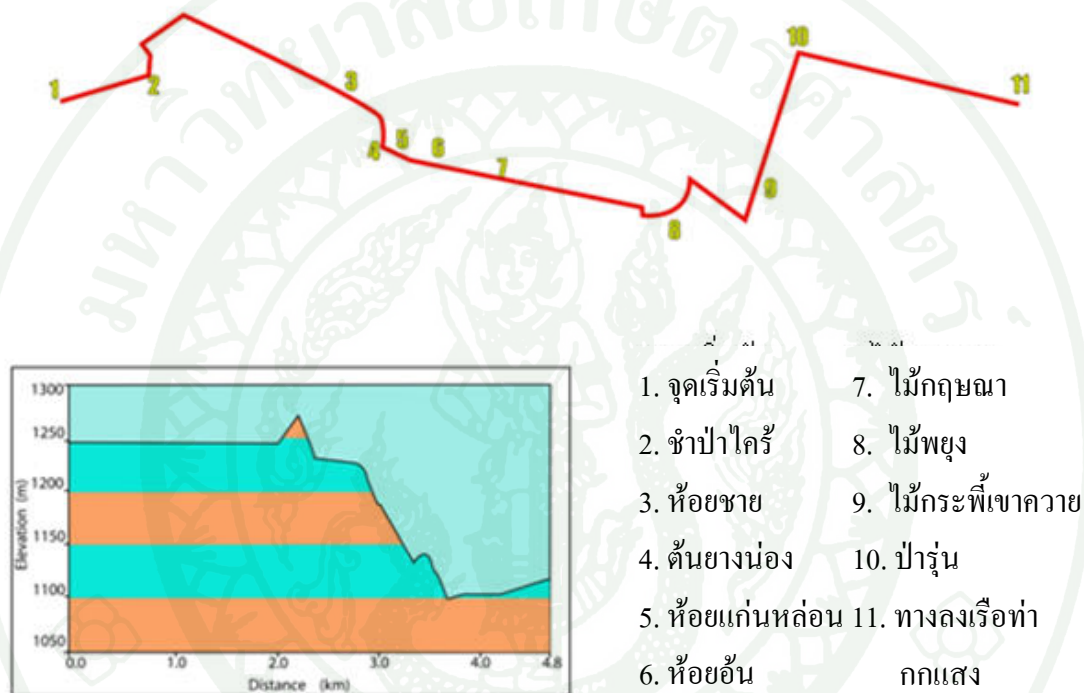

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย

เส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากแสง

เส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากแสงเป็นประเภทเส้นทางกึ่งธรรมชาติไม่ใช่ยานยนต์ (Semi-Primitive Non-Motorized=SPNM) มีที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย มีระยะทางทั้งหมด 4.76 กิโลเมตร เป็นประเภทเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะสั้น ลักษณะเด่นของพื้นที่หรือลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์และสามารถพบเห็นไม้ที่หายากในพื้นที่อื่นแบบลักษณะหลายๆ อย่างในพื้นที่เดียวกัน จากการสอบถามประชาชนแบบไม่เป็นทางการและสมทบจากการเดินสำรวจจริง เช่น ไม้ยางน่อง (*Antiaris toxicaria* Lesch.) ไม้กฤษณา (*Aquilaria malaccensis* Lam.) ไม้พยอม

(*Dalbergia cochinchinensis*) ไม้ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus*) ไม้กระพี้เขาควาง (*Dalbergia cultrata*) เลียงผา (*Naemorhedus caudatus*) กวางซาย (*Axis porcinus*) งูเห่า (*Python reticulatus*) นกยูง (*Pavo muticus*) นกแก้ว (*Psittacula alexandri*) เป็นต้น เป็นเส้นทางที่ง่ายต่อการเดินศึกษาธรรมชาติ มีทัศนียภาพที่สวยงามตลอดสองข้างทาง และมีสายน้ำตาดชายที่มีความสวยงามอยู่ในเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น เดินศึกษาธรรมชาติ ชมสายน้ำตกสวยไม้ ถ่ายภาพ ตลอดเส้นทางมีทั้งหมดประกอบด้วย 11 จุด (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 ชื่อแต่ละจุดของเส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากกแสง

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เมื่อพิจารณาจากศักยภาพของพื้นที่แล้วพบว่านักท่องเที่ยวสามารถประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้หลายประเภท โดยเฉพาะ การพักผ่อน การเรียนรู้จากความหลากหลายของพืชพรรณในป่า การเพลิดเพลินไปกับการดูสัตว์ป่า ทั้งยังมีความน่าสนใจทางธรณีวิทยา และน้ำตกต่างๆ ตลอดจนภูมิทัศน์ที่สวยงาม นอกจากกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติแล้ว พื้นที่บริเวณนี้ยังมีวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชาวท้องถิ่น จึงทำให้พื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ดีเยี่ยมอยู่ในอันดับต้นๆ ของ สปป. ลาว แห่งหนึ่ง สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกิจกรรมท่องเที่ยวอื่นๆ ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่

ป่าสงวนแห่งชาติ ได้แก่ 1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ 2) การดูนก 3) ศึกษาผีเสื้อและแมลงต่างๆ 4) การบันทึกภาพและเสียงธรรมชาติ 5) การชมและเล่นน้ำตกตาตาดชาย น้ำตกตาดมิ่ง 6) ศึกษาสังคมพืชทางด้านเศรษฐกิจและพืชที่เป็นยา 7) ศึกษาธรรมชาติวิทยาของหิน 8) จั๊กกรยานเสือกูเขา 9) ดูสัตว์ป่าขนาดใหญ่ 10) นั่งเรือชมทิวทัศน์ที่สวยงามตามสองฝั่งสาขาน้ำมิ่ง 11) ดูการทำถ่องข้าวและทอผ้า 12) ดูการทำนา และเกี่ยวข้าว 13) ดูการแข่งขันเรือ และ 14) ดูการจับปลาโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขีดความสามารถของเส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากกแสง

การประเมินขีดความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยว คือระดับการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจในระดับสูง และก่อให้เกิดผลกระทบน้อยมาก ในการศึกษาได้ศึกษาเฉพาะความสามารถด้านกายภาพของพื้นที่โดยใช้ตัวแปรต่างๆ ได้แก่ ขนาดของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปใช้ได้ ขนาดของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวคนหนึ่งๆ จำเป็นต้องใช้เพื่อประกอบกิจกรรมด้านนันทนาการ ซึ่งขึ้นกับลักษณะของกิจกรรม ความรู้และความต้องการโดยทั่วไปของนักท่องเที่ยว สำหรับในกรณีตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากกแสง ได้กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวโดย ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2542, อ้างถึง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.)

เส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากกแสงมีระยะ 4,67 กิโลเมตร มีขีดความสามารถในการรองรับได้ตลอดเส้นทาง 15 กลุ่ม พร้อมๆ กัน กลุ่มละ 4 คน อัตราการหมุนเวียนประมาณทุก 20 นาที สำหรับกลุ่มใหม่จะเข้าเดิน และจำนวนนักท่องเที่ยว/วัน 100 คน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในเส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากกแสง

แหล่งท่องเที่ยว	พื้นที่ระยะทาง (1)	พื้นที่หรือระยะทางเฉลี่ย/คนหรือกลุ่ม (2)	ขีดความสามารถในการรองรับ (3)	อัตราการหมุนเวียน (4)	จำนวนนักท่องเที่ยว/วัน
เส้นทางศึกษาธรรมชาติท่ากกแสง	4,760 เมตร	ไม่ต่ำกว่า 300 เมตรต่อกลุ่ม	ตลอดเส้นทาง 15 กลุ่ม พร้อมๆ กันกลุ่มละ 4 คน	ประมาณ ทุก 20 นาที สำหรับกลุ่มใหม่จะเข้าเดิน	100 คน ต่อวัน

- กำหนดค่าตัวแปร 1 เป็นระยะทางตามแผนที่
- 2 เป็นความต้องการระยะห่างกลุ่มอย่างน้อย 300 เมตร
 - 3 จำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มๆ ละ 4 คน
 - 4 เริ่มเปิดให้เดินตั้งแต่ 7.00 น. และให้กลุ่มสุดท้ายออกจากพื้นที่ 17.00 น.
- รวมทั้งวันเท่ากับ 24 กลุ่ม

มาตรการและระเบียบการใช้พื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควยเป็นพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและพืชพรรณที่ใกล้สูญพันธุ์ เพื่อความยั่งยืนต้องมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้น เช่น เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เล่นน้ำตก คุณก และการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งมาตรการและระเบียบในการใช้พื้นที่น้อยที่สุด ได้แก่

1. กำหนดเขตที่อนุญาตให้ใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว
2. กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว
3. งดการเดินป่า/คุณกช่วงเวลาเข้าพรรษาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สัตว์ป่าเลี้ยงลูกอ่อน และวางไข่
4. ห้ามเดินออกนอกเส้นทางที่กำหนด
5. ห้ามส่งเสียงดังอีกทีกเป็นที่รบกวนผู้อื่น
6. ห้ามเก็บหาของป่า
7. ห้ามก่อกองไฟในป่า
8. ห้ามทิ้งขยะในป่า นักท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ต้องรับผิดชอบในการดูแลจัดการขยะที่นำไปในป่าให้นำกลับมาด้วย

9. ห้ามซื้อ-ขายสัตว์ป่า ผลิตภัณฑ์จากป่า เช่น เนื้อหรือหนังสัตว์และพันธุ์ไม้ที่ลักลอบนำออกมาจากป่า

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนการจัดการป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา บ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ ได้มีการศึกษางานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

ด้านการมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ฉัตรชัย (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนริมคลองบางกอกน้อยมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มชุมชน และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิทยากรณ์ (2544) ได้ศึกษา การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย อำเภอควરขนุน จังหวัดพัทลุง พบว่า ประชาชนและผู้เ้าในชุมชนมีความต้องการที่จะเข้าร่วมวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเห็นด้วยกับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีโอกาสในการเข้าร่วมมากนัก และแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดขึ้นได้จากปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 1) ศักยภาพความพร้อมของชุมชน 2) สิ่งจูงใจ 3) การจัดการ 4) นโยบายของภาครัฐบาล และ 5) อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมและแนวทางการสร้างความร่วมมือซึ่งมีแนวทางคือ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและองค์กรชุมชน

ด้านการทำแผนการ

อภิสิทธิ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชนบริเวณ เขาคะโลง – เขาขาด จังหวัดตราด” เพื่อศึกษาถึงความสำคัญและแนวทางในการจัดทำแผน รับผิดชอบต่อความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการพัฒนาแผน การยอมรับของชุมชนต่อแผนและ ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับแผน ผลของการวิจัยพบว่า การศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนการฟื้นฟูป่า พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย การนับถือศาสนา และ การมีที่ดินทำกินติดกับพื้นที่เขาคะโลง – เขาขาด เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าเป็นอย่างมาก

อภิสิทธิ์ (2550 อ้างถึง วิบูลย์, 2539) ทำการศึกษาเรื่อง การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มี 5 ขั้นตอนคือ การคิดค้นปัญหา วิเคราะห์ปัญหา การวางแผนพัฒนา การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลกลุ่มที่เข้าร่วมทุกกระบวนการได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนา ท้องถิ่นตามสภาพปัญหา และความต้องการของตนโดยตนเองเป็นผู้กำหนด ในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่ชุมชนเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจและควบคุมมีความเป็นไปได้สามารถจะนำไปใช้ ในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแก้ปัญหาของชุมชนได้ ซึ่งเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ โอกาสและอำนาจของประชาชนในการที่จะกำหนดแนวทาง และการดำเนินการแก้ปัญหาของตนเอง ส่วนข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผน คือ ขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากนักพัฒนาที่เข้าใจ แนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในลักษณะที่ให้โอกาสและให้อำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจ และ อำนาจในการควบคุมการดำเนินงานพัฒนาของตน

สมมติฐานการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 เพศมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการที่พัก

สมมติฐานที่ 2 เพศมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการมัคคุเทศก์

สมมติฐานที่ 3 เพศมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการค้าขาย

สมมติฐานที่ 4 อายุมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการที่พัก

สมมติฐานที่ 5 อายุมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการมัคคุเทศก์

สมมติฐานที่ 6 อายุมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการค้าขาย

สมมติฐานที่ 7 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับ
การให้บริการในกิจการที่พัก

สมมติฐานที่ 8 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับ
การให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์

สมมติฐานที่ 9 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับ
การให้บริการในกิจการค้าขาย

สมมติฐานที่ 10 อาชีพมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการที่พัก

สมมติฐานที่ 11 อาชีพมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการมัคคุเทศก์

สมมติฐานที่ 12 อาชีพมีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการค้าขาย

สมมติฐานที่ 13 รายได้มีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการที่พัก

สมมติฐานที่ 14 รายได้มีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการมัคคุเทศก์

สมมติฐานที่ 15 รายได้มีความสัมพันธ์กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการ
ในกิจการค้าขาย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

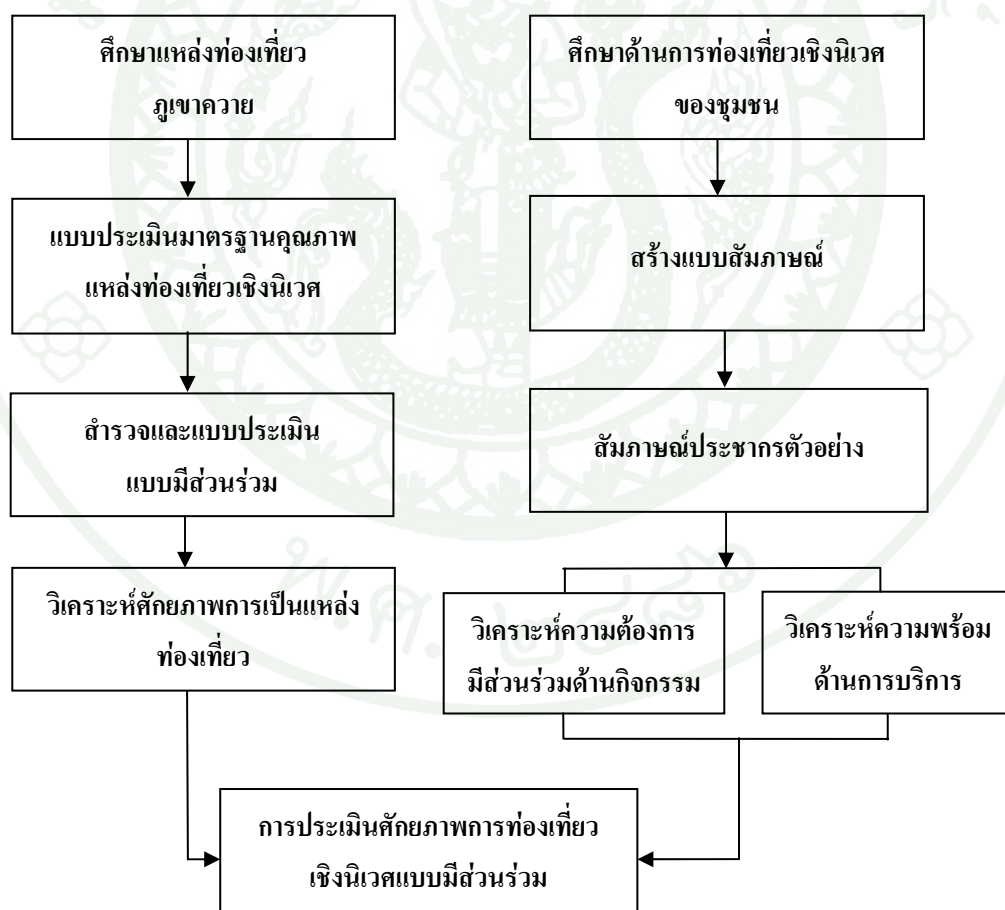
1. ตัวแปรอิสระ (independent variables) ประกอบด้วย

- 1.1 เพศ
- 1.2 อายุ
- 1.3 ระดับการศึกษา
- 1.4 อาชีพ
- 1.5 รายได้

2. ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่

- 2.1 ความต้องการในการให้บริการที่พัก
- 2.2 ความพร้อมในการให้บริการที่พัก
- 2.3 ความต้องการในการให้บริการมัคคุเทศก์
- 2.4 ความพร้อมในการให้บริการเป็นมัคคุเทศก์
- 2.5 ความต้องการในการให้บริการในกิจการค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว
- 2.6 ความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัยการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม

อุปกรณ์และวิธีการ

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย: กรณีศึกษาบ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

อุปกรณ์

อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1. กล้องถ่ายภาพพร้อมอุปกรณ์เสริม
2. เครื่องหาพิกัด (Global Positioning System : GPS)
3. เทปวัดระยะ
4. แผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐานส่วน 1:50,000 บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย
5. สมุดบันทึกภาคสนาม
6. แบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลชุมชน
7. กระดาษและชุดเครื่องเขียน
8. เครื่องคอมพิวเตอร์ และ โปรแกรมสำเร็จรูปต่างๆ ที่ใช้เข้าในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการ

การศึกษาเรื่องการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจพื้นที่และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายแบบชุมชนมีส่วนร่วม ประกอบด้วย มาตรฐานคุณภาพ 2 ส่วนใหญ่ คือ ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวและการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี 4 ส่วน ได้แก่ การประเมินมาตรฐาน

คุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเดินสำรวจและใช้แบบประเมินของผู้วิจัย (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, 2548) โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีวิธีการให้คะแนน วิธีการคิดคะแนนและการกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ

1. วิธีการให้คะแนน

วิธีการให้คะแนนจะมี 2 ลักษณะวิธีคือ วิธีที่ 1 การให้คะแนนโดยพิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวมีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัดข้อใดมากที่สุดและจะให้ค่าคะแนนในข้อที่เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรได้ในข้อนั้นเพียงข้อเดียว ทั้งนี้จะมีค่าการให้คะแนนตั้งแต่ 0 คะแนน ถึง 5 คะแนน และ วิธีที่ 2 การให้คะแนนโดยพิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวมีคุณสมบัติไม่ตรงกับดัชนีชี้วัดหรือตรง ข้อใดจะให้คะแนน 0 หรือ 1 ข้อนี้สามารถเลือกได้มากกว่า 1 โดยให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย 0 รอบหมายเลขที่ต้องการ โดย 2 วิธีทำเหมือนกัน และค่าน้ำหนักคือเป็นค่าที่ได้มีการกำหนดมาแล้วคือมีค่าเท่ากับ 2 และ 1 การใช้ค่าใดนั้นขึ้นอยู่กับระดับความสำคัญของดัชนีชี้วัด (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 วิธีการให้คะแนน

ดัชนีชี้วัด	วิธีการให้คะแนน	ค่าน้ำหนัก
1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
- จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ	0 ถึง 5	2
- ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	0 ถึง 5	2
- ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ	0 ถึง 5	2
- ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	0 ถึง 5	2
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน		
- การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว	0 ถึง 5	1
- การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว	0 หรือ 1	1
- การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	0 หรือ 1	1

- การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว 0 ถึง 5 1

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ดัชนีชี้วัด	วิธีการให้คะแนน	ค่าน้ำหนัก
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก		
- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	0 หรือ 1	1
- มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	0 หรือ 1	1
- มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่	0 หรือ 1	1
- มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้บริการ ด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการและชุมชน	0 ถึง 5	1
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว		
- ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	0 หรือ 1	2
- ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	0 หรือ 1	2

2. วิธีการคิดคะแนน

การคิดคะแนน นำคะแนนคูณกับค่าน้ำหนัก จะได้เป็นค่าคะแนน

$$\text{ค่าคะแนน} = \text{คะแนน} \times \text{ค่าน้ำหนัก}$$

3. การกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในการกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น จะนำคะแนนที่ได้ไปเทียบระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน	สัญลักษณ์
81 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม	★ ★ ★ ★ ★
71 - 80	ดีมาก	★ ★ ★ ★
61 - 70	ดี	★ ★ ★
51 - 60	ปานกลาง	★ ★
50 หรือน้อยกว่า	ต่ำ	★

ความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการบริหารจัดการและการให้บริการ

การศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านหาดไคร้ในครั้งนี้ โดยเน้นการศึกษาถึงความต้องการและความพร้อมของชุมชนในด้านการบริหารและจัดการให้บริการที่จะนำสู่การวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นต่อไป สำหรับองค์ประกอบของร่างแบบสัมภาษณ์ครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ตอนคือ ตอนที่1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์และครัวเรือน อาชีพ รายได้ การพึ่งพิงป่า และ ตอนที่2 สอบถามความคิดเห็นด้านความต้องการและความพร้อม

1. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายปิด (Closed question) และคำถามปลายเปิด (Open-question) โดยมีวิธีการในการสร้างแบบสอบถามดังนี้

1.1 ร่างแบบสอบถามโดยให้ข้อความอยู่ในขอบเขตของวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการศึกษาที่กำหนด พยายามตั้งข้อความให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วตรวจสอบว่าจะได้คำตอบตามวัตถุประสงค์วิจัยหรือไม่

1.2 นำแบบสอบถามไปทดสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.3 ปรับแก้แบบสอบถามให้เหมาะสมและนำไปใช้เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป
2. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนท่องเที่ยว

การคัดเลือกประชากรที่ใช้ในการศึกษาการยอมรับของชุมชนต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้แทนของครัวเรือนใน 1 หมู่บ้านที่อยู่รายรอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีประชากรทั้งหมด 91 ครัวเรือน ในนั้นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยเทคนิคของการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบจัดประชากรออกเป็นพวก ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำเที่ยว กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้นำใช้ประโยชน์จากป่า กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น จากนั้นจึงทำการสุ่มจากแต่ละกลุ่มขึ้นมาทำการศึกษา โดยใช้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่สุ่มขึ้นมาเท่ากัน หรือไม่เท่ากันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการดำเนินการเก็บตัวอย่างจากประชากรศึกษา โดยขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาไม่น้อยกว่า 75 ครัวเรือน ซึ่งสามารถหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมได้โดยใช้สูตรของ Krejcie and Morgan (1970) ในการหาขนาดตัวอย่างได้ ดังนี้

$$n = \frac{x^2 NPQ}{e^2 (N - 1) + x^2 PQ}$$

- เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตัวแทนประชากร (ครัวเรือน)
- x^2 = ค่าไคสแควร์ (chi-square) ที่ค่าองศาความเป็นอิสระ เท่ากับ 1 และระดับค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 95 %
- N = จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (91)
- P = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร ($P=0.5$)
- Q = $1-P = 1-0.5 = 0.5$
- e = ค่าความคลาดเคลื่อนเนื่องจากการสุ่มตัวอย่างโดยกำหนดที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ มีค่าเท่ากับ 0.05

จำนวนครัวเรือนที่คำนวณได้จากสูตรของ Krejcie and Morgan (1970) จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้เท่ากับ 75 ครัวเรือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในรูปแบบของข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามทุกฉบับมาตรวจสอบความถูกต้องและ ความสมบูรณ์ทุกฉบับ (editing) แล้วทำการลงรหัส (coding) และประเมินผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป อธิบายและวิเคราะห์ผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (qualitative method) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ทำการศึกษามารวบรวมแจกแจงในรูปของค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าสูงสุด ต่ำสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ สถิติเชิงปริมาณ (quantitative method) โดยการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยวิธีการหาค่าไคสแควร์ (chi-square) กำหนดให้มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.05 เป็นหลักในการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์

สำหรับการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นด้านความต้องการและความพร้อมของชุมชนต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านหาดไคร้แบบมีส่วนร่วมได้มีการกำหนดคะแนนและนำคะแนนมาแบ่งเป็น 5 ช่วง ได้แก่

เห็นด้วยมากที่สุด	4
เห็นด้วยมาก	3
ปานกลาง	2
ไม่เห็นด้วย	1
ไม่เห็นด้วยมากที่สุด	0

แล้วนำคะแนนด้านความต้องการและความพร้อมของการให้บริการในกิจการที่พัก การให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์ การให้บริการในกิจการค้าขาย และความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐในการเข้าร่วมกิจกรรม มาแปรผลเพื่อหาค่าระดับ โดยนำคะแนนเฉลี่ยเป็นช่วงๆ เพื่อพิจารณาค่าความหมายของระดับความต้องการและความพร้อมของชุมชน ดังนี้

$$\text{คะแนนเฉลี่ย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{4-0}{5} = 0.80$$

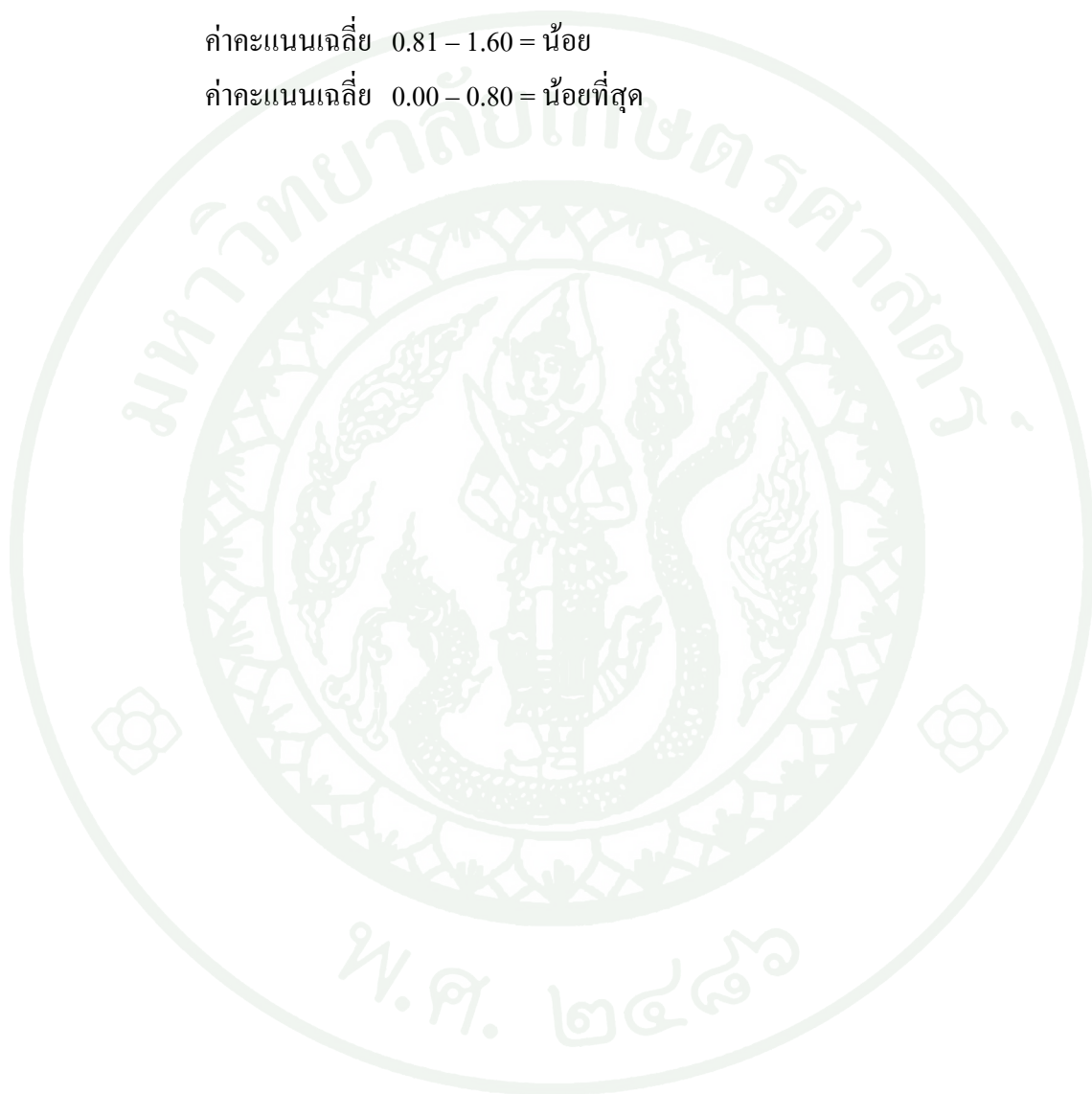
ค่าคะแนนเฉลี่ย $3.21 - 4.00 =$ มากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย $2.41 - 3.20 =$ มาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย $1.61 - 2.40 =$ ปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย $0.81 - 1.60 =$ น้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย $0.00 - 0.80 =$ น้อยที่สุด

ผลและวิจารณ์

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาถึงการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย: กรณีศึกษา บ้านหาดไคร้ เมืองท่าพระบาท แขวงบริคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งในการอธิบายผลการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การประเมินศักยภาพของพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 2 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์และครัวเรือน อาชีพ รายได้ การพึ่งพิงป่า

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ตอนที่ 1 การประเมินศักยภาพของพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับการประเมินศักยภาพของพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย เกณฑ์การประเมินศักยภาพของพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. เกณฑ์การประเมินศักยภาพของพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การประเมินศักยภาพของพื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามคู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548) กล่าวคือ พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีคุณค่าความเป็นธรรมชาติในตัวของมันเอง การจัดการใดๆ ในพื้นที่จะมุ่งเน้นเฉพาะการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสหรือเข้าถึง

ชมรมชาติมากขึ้นเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และจรรยาบรรณด้านการอนุรักษ์และจรรยาบรรณด้านการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบในการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรนั้นเสื่อมโทรมลงไป นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการส่งเสริมให้ชาวบ้านท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกด้วย

จากประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควย การกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบคือ ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบมีดัชนีมาตรฐานคุณภาพ 4 ดัชนี มีค่าคะแนนเท่ากับ 34 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืนประกอบด้วย 4 ดัชนี มีค่าคะแนนเท่ากับ 9 การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกซึ่งองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 4 ดัชนี มีค่าคะแนนเท่ากับ 4 และการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวองค์ประกอบนี้ประกอบด้วย 2 ดัชนี มีค่าคะแนนเท่ากับ 14 ดังนั้นผลการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ด้าน ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในทุกดัชนีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควยได้คะแนนรวม 61 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีมาตรฐานในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับดีหรือ 3 ดาว (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คะแนน
1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	
- แหล่งธรรมชาติมีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้	8
- มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ	8
- แหล่งธรรมชาติมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	8
- ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว	10
รวม	34
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	
- การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว	4
- การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว	2
- การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	3
- การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว	0

รวม	9
-----	---

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คะแนน
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	
- มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	1
- มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	0
- มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่	1
- มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชน	2
รวม	4
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	
1. ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	8
2. ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว	6
รวม	14
คะแนนรวม	61

2. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย และผลการประเมินเส้นทางเดินป่าสำนักงานอุทยาน – หนองผักชี อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งทั้ง 2 พื้นที่ ได้มีการนำใช้คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเดียวกันและค่าคะแนนรวมทั้งหมด 4 ดัชนี คือเท่ากับ 61 และ 64 ตามลำดับ แต่รายละเอียดของค่าคะแนน 4 ดัชนี มีความแตกต่างกัน (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาควายและเขาใหญ่โดยวิธีการให้คะแนนการประเมิน*

ดัชนี	ค่าคะแนน	
	ภูเขาควาย	เขาใหญ่
1. สักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	34	28
2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	9	13
3. การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก	4	17
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว	14	6
คะแนนรวมทั้งหมด	61	64

หมายเหตุ * การประเมินโดยใช้ดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม (2548)

แต่อย่างไรก็ตามการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ว่า แหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในกรณีที่ผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนมีความเหมาะสมหรือมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ธรรมชาติได้ โดยทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย 4 ดัชนี และผลของการประเมินมีค่าคะแนนดัชนีเท่ากับ 34 หรือค่าคะแนนดัชนีร้อยละ 85 แสดงว่าศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควายมีศักยภาพดีเยี่ยมหรือระดับ 5 ดาว

ตอนที่ 2 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์และครัวเรือน อาชีพ รายได้ การพึ่งพิงป่า

การศึกษาสถานภาพ อาชีพ รายได้ และการพึ่งพิงป่าของชุมชนบ้านหาคไคร้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยเทคนิค

ของการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเป็นการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบจัดประชากรออกเป็นพวก ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำเที่ยว กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้นำใช้ประโยชน์จากป่า กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น จากนั้นจึงทำการสุ่มจากแต่ละกลุ่มขึ้นมาทำการศึกษา โดยใช้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่สุ่มขึ้นมาเท่ากัน หรือไม่เท่ากันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการดำเนินการเก็บตัวอย่างจากประชากรศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยหลายส่วนคือ ข้อมูลทั่วไปและลักษณะประชากร เช่น ลักษณะทางประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม และลักษณะการพึงพิงป่า และการทำเกษตรกรรม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางประชากร

การศึกษาลักษณะทางประชากรของชุมชนบ้านหาดไคร้ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา มีรายละเอียด คือ

1.1 เพศ จากการศึกษาประชากรตัวอย่างทั้งหมด 75 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 72.00 และเป็นเพศหญิงจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 (ตารางที่ 9)

1.2 อายุ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 64.67 รองลงมาเป็นกลุ่มผู้ที่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.00 และกลุ่มผู้ที่มีอายุระหว่าง 35-44 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 22.67 และต่ำกว่า 24 ปี คิดเป็น ร้อยละ 6.67 ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

1.3 การศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับภาคบังคับ ประถมศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.00 รองลงมาเป็นกลุ่มอื่นๆ หรือกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ และไม่จบประถมศึกษาภาคบังคับคิดเป็นร้อยละ 22.67 กลุ่มที่จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยคิดเป็นร้อยละ 21.33 และ 6.67 ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 เพศ อายุและระดับการศึกษา

	ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>เพศ</u>	ชาย	54	72.00	
	หญิง	21	28.00	
	รวม	75	100.00	
	<u>อายุ</u>			
	ต่ำกว่า 24 ปี	5	6.67	เฉลี่ย = 44.95
	25-34 ปี	18	24.00	ต่ำสุด = 18
	35-44 ปี	17	22.67	สูงสุด = 80
	45 ปี ขึ้นไป	35	64.67	
	รวม	75	100.00	
<u>ระดับการศึกษา</u>	ประถมศึกษา	36	48.00	
	มัธยมศึกษาตอนต้น	16	21.33	
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	5	6.67	
	ปวช. หรือ ปวส.	1	1.33	
	อื่นๆ	17	22.67	
	รวม	75	100.00	

2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคม

ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมได้แก่ อาชีพ ลักษณะและขนาดของครัวเรือน (จำนวนสมาชิกและวัยแรงงานในครัวเรือน) รายได้ครัวเรือนและการพึ่งพิงป่า

2.1 อาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดจำนวน 43 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.33 รองลงมา ได้แก่ อาชีพเก็บหาของป่าจำนวน 13 ครัวเรือน คิดเป็น

ร้อยละ 17.33 อาชีพอื่นๆ จำนวน 7 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.33 อาชีพรับจ้างและอาชีพค้าขาย จำนวน 6 และ 6 คร้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.00 และ 8.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

การทำเกษตรกรรม ผลจากการสอบถามประชากรทั้งหมดจำนวน 75 คร้วเรือน ในนั้นอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 57.33 ส่วนมูลค่าของเกษตรกรรม ที่ประชาชนบ้านหาดไคร้มี รายได้มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 1,324,862 บาทต่อปี หรือ แยกเป็นสัดส่วนของการปลูกพืชคิดเป็นร้อยละ 25.00 มีมูลค่ารวม 331,216 บาทต่อปี และการเลี้ยงสัตว์คิดเป็นร้อยละ 75.00 มีมูลค่ารวม 993,647 บาทต่อปี (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 อาชีพของประชาชนบ้านหาดไคร้

ลำดับ	อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	เกษตรกรรม		
	- ปลูกพืช	11	14.67
	- การเลี้ยงสัตว์	32	42.67
2	รับจ้าง	6	8.00
3	เก็บหาของป่า	13	17.33
4	ค้าขาย	6	8.00
5	อื่นๆ	7	9.33
	รวม	75	100.00

2.2 ลักษณะและขนาดของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่พบ ส่วนใหญ่มีจำนวน 4 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 29.79 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 และ 2 คนต่อครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.40 และ 19.15 ตามลำดับ โดยจำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 5.95 คน จำนวนสมาชิกมากที่สุดต่อครัวเรือนเท่ากับ 11 คน และ จำนวนสมาชิกน้อยที่สุดต่อครัวเรือนเท่ากับ 2 คน

เมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกของครัวเรือนเฉพาะที่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน จากครัวเรือน ที่ศึกษาจำนวน 75 ครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนส่วนมากมีผู้ที่อยู่ในช่วงวัยกำลังแรงงานต่อครัวเรือน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาได้แก่ครัวเรือนที่มีผู้ที่อยู่ในช่วงวัยกำลังแรงงานต่อครัวเรือน จำนวน 3 และ 4 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 20.00 และ 14.67 ตามลำดับ (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 จำนวนสมาชิกและวัยแรงงานในครัวเรือน

ประเด็นการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
<u>จำนวนสมาชิกในครอบครัว(คน)</u>			
น้อยกว่า 2	2	2.67	เฉลี่ย = 4.95
3 - 4	19	25.33	ต่ำสุด = 2
5 - 6	24	32.00	สูงสุด = 11
มากกว่า 7	30	40.00	
รวม	75	100.00	
<u>จำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงานของครอบครัว(คน)</u>			
น้อยกว่า 2	35	46.67	เฉลี่ย = 3.05
3 - 4	26	34.67	ต่ำสุด = 1
5 - 6	13	17.33	สูงสุด = 7
มากกว่า 7	1	1.33	
รวม	75	100.00	

2.3 รายได้ครัวเรือน จากการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างทั้งหมด 75 ครัวเรือน พบว่า ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่มีรายได้มาจากเกษตรกรรมคือ การปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ การค้าขาย การเก็บหาของป่า การท่องเที่ยว และรับจ้าง เป็นต้น เมื่อนำอารายได้ทั้งหมดมาจัดระดับเป็นสัดส่วน ก็เห็นได้ว่ากลุ่มประชากรส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 50.67 รองลงมา เป็นกลุ่มที่มีรายได้อยู่ระหว่าง 20,001-50,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 34.67 และกลุ่มผู้มีรายได้มากกว่า 50,001 บาทขึ้นไป โดยคิดเป็นร้อยละ 14.67 (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 รายได้ครัวเรือนในปีที่ผ่านมา (บาท/ปี)

ลำดับ	รายได้ครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
1	น้อยกว่า 20,000	38	50.67	เฉลี่ย = 30,813
2	20,001-50,000	26	34.67	ต่ำสุด = 4,000

3	มากกว่า 50,001	11	14.67	สูงสุด = 200,000
รวม		75	100.00	

3. ลักษณะการฟุ้งฟิงป่า

ลักษณะการฟุ้งฟิงป่า จากการสอบถามประชากรทั้งหมดระดับการฟุ้งฟิงป่า 75 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 100 ของประชาชนบ้านหาดไคร้ แต่ประเภทและชนิดของป่า จะมีสัดส่วนที่แตกต่างกันไปคือ สัดส่วนของมูลค่าของของป่าที่เก็บหาได้ต่อรายได้ครัวเรือน เท่ากับร้อยละ 17.33 โดยแยกเป็นสัดส่วนของมูลค่าของของป่าที่บริโภคในครัวเรือนร้อยละ 15.52 และจำหน่าย ร้อยละ 1.81 ส่วนมูลค่าของของป่าที่ประชาชนบ้านหาดไคร้เก็บหาได้มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 400,486 บาทต่อปี

เมื่อเอารายได้ทั้งหมดจากการฟุ้งฟิงป่าทั้งหมดมาคำนวณแยกเป็นไม้พืนจำนวน 5 ชนิด ปริมาณ 583.76 ลูกบาศก์เมตร มูลค่า 70,051 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.49 ไม้ใช้สอยจำนวน 4 ชนิด ปริมาณ 10 ลูกบาศก์เมตร มูลค่า 21,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 5.24 พืชผักป่าจำนวน 12 ชนิด ปริมาณ 1,659 กิโลกรัม มูลค่า 66,360 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.57 เห็ด จำนวน 9 ชนิด ปริมาณ 6,820 กิโลกรัม มูลค่า 136,400 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.06 แมลงกินได้ จำนวน 6 ชนิด ปริมาณ 600 กิโลกรัม มูลค่า 28,800 บาท คิดเป็นร้อยละ 7.19 หน่อไม้จำนวน 5 ชนิด ปริมาณ 4,000 กิโลกรัม มูลค่า 16,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.00 และอื่นๆ จำนวน 13 ชนิด ปริมาณ 4,552 กิโลกรัม มูลค่า 61,875 บาท คิดเป็น ร้อยละ 15.45 (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ประเภทและชนิดของป่าที่เก็บหาต่อปี

ลำดับ	ประเภทของป่า	จำนวน (ชนิด)	ปริมาณ	มูลค่า (บาท)	ร้อยละ
1	ไม้พืน (ลูกบาศก์เมตร)	5	583.76	70,051	17.49
2	ไม้ใช้สอย (ลูกบาศก์เมตร)	4	10	21,000	5.24
3	พืชผักป่า (กิโลกรัม)	12	1,659	66,360	16.57
4	เห็ด (กิโลกรัม)	9	6,820	136,400	34.06
5	แมลงกินได้ (กิโลกรัม)	6	600	28,800	7.19
6	หน่อไม้ (กิโลกรัม)	5	4,000	16,000	4.00
7	อื่นๆ	13	4,552	61,875	15.45

รวม	400,486	100.00
-----	---------	--------

ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคาวาย เป็นปัจจัยที่สำคัญซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก ความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์ ความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย และความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการเข้าร่วมกิจกรรมโดย ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยนำมาหาค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ในการวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ระบุคำตอบว่า เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก ปานกลาง ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยมากที่สุด

1. ความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก

ที่พักอาศัยเป็นส่วนหนึ่งด้านความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนเพื่อให้เกิดความพึงพอใจและสะดวกสบายพร้อมทั้งทำให้เกิดความทรงจำที่ดีๆ กลับไป และในตัวของพื้นที่หรือเจ้าภาพเองต้องมีความพร้อมสำหรับการให้บริการและความพร้อมในการให้บริการ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความต้องการในการให้บริการที่พัก

เมื่อที่พักอาศัยมีความพร้อมและความต้องการในการให้บริการซึ่งทำให้ผู้ที่มาเยือนมีความพึงพอใจที่จะต้องจ่ายในการเข้ามาใช้บริการและในการศึกษาความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พักของการวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคาวายคือ ชุมชนของท่านมีความต้องการให้มีนักท่องเที่ยวมาพักค้างแรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ท่านมีความต้องการให้บริการที่พักออาศัยแก่นักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดและการให้บริการที่พัคนักท่องเที่ยวจะทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ดังนั้นผลของค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดด้านความต้องการในการให้บริการเท่ากับ 3.44 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการในการให้บริการที่พักอาศัย

ความต้องการในการให้บริการที่พักอาศัย	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย	ระดับ
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมาก (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. ชุมชนของท่านมีความต้องการให้มี นักท่องเที่ยวนำมาพักค้างแรม	1 (1.3)	1 (1.3)	4 (5.3)	9 (12.0)	60 (80.0)	3.68	มากที่สุด
2. ท่านมีความต้องการให้บริการที่พัก อาศัยแก่นักท่องเที่ยว	5 (6.7)	2 (2.7)	2 (2.7)	18 (24.0)	48 (64.0)	3.36	มากที่สุด
3. การให้บริการที่พักนักท่องเที่ยวจะทำ ให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	4 (5.3)	4 (5.3)	3 (4.0)	20 (26.7)	44 (58.7)	3.28	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม						3.44	มากที่สุด

1.2 ความพร้อมในการให้บริการที่พัก

บ้านหาดไคร้เป็นหมู่บ้านเป้าหมายในการวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย ระดับความคิดเห็น (%) มากที่สุดในส่วนของการประเมินหาความพร้อมในการให้บริการที่พักซึ่งมีบ้านของท่านมีศักยภาพในการให้บริการที่พักนักท่องเที่ยวได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ท่านสามารถที่จะสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ท่านสามารถที่จะประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ท่านสามารถที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวในประเทศได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดและท่านสามารถที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.03 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย ดังนั้นผลของค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดด้านความพร้อมในการให้บริการที่พักเท่ากับ 2.69 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความพร้อมในการให้บริการที่พัก

ความพร้อมในการให้บริการที่พัก	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย	ระดับ
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมาก (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. บ้านของท่านมีศักยภาพในการให้บริการที่พักนักท่องเที่ยวได้	2 (2.7)	5 (6.7)	2 (2.7)	23 (30.7)	43 (57.3)	3.33	มากที่สุด
2. ท่านสามารถที่จะสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวได้	14 (18.7)	10 (10.7)	11 (14.7)	20 (26.7)	22 (29.3)	2.37	ปานกลาง
3. ท่านสามารถที่จะประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวได้	5 (6.7)	4 (5.3)	4 (5.3)	24 (32.0)	38 (50.7)	3.15	มาก
4. ท่านสามารถที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวในประเทศได้	1 (1.3)	0 (0)	2 (2.7)	25 (33.3)	47 (62.7)	3.56	มากที่สุด
5. ท่านสามารถที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศได้	37 (49.3)	16 (21.3)	8 (10.7)	11 (14.7)	3 (4.0)	1.03	น้อย
เฉลี่ยรวม						2.69	มาก

2. ความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์

หมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สิ่งที่สำคัญและขาดไม่ได้ก็คือผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ แต่ด้านความต้องการและความพร้อมของมัคคุเทศก์ในการให้บริการต้องได้มีการประเมินทั้งสองส่วน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความต้องการในการให้บริการ

การสอบถามความคิดเห็นในจำนวน 75 ครัวเรือน ผู้ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดคือ ชุมชนของท่านมีความต้องการให้มีอาชีพมัคคุเทศก์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 ท่านมีความต้องการ

ให้สมาชิกในครอบครัวเป็นมัครุเทศก์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และอาชีพมัครุเทศก์จะทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 ตามลำดับ และผลของระดับความคิดเห็นเหมือนกันคือมากที่สุด ดังนั้นผลของค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดด้านความต้องการในการให้บริการมัครุเทศก์เท่ากับ 3.51 โดยความคิดเห็นการให้บริการมัครุเทศก์ในระดับมากที่สุด (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการในการให้บริการ

ความต้องการในการให้บริการ มัครุเทศก์	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย	ระดับ
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมาก (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. ชุมชนของท่านมีความต้องการให้มี อาชีพมัครุเทศก์	3 (4.0)	1 (1.3)	1 (1.3)	14 (18.7)	56 (74.7)	3.59	มากที่สุด
2. ท่านมีความต้องการให้สมาชิกใน ครอบครัวเป็นมัครุเทศก์	2 (2.7)	0 (0)	3 (4.0)	25 (33.3)	45 (60.0)	3.48	มากที่สุด
3. อาชีพมัครุเทศก์จะทำให้ท่านมี รายได้เพิ่มขึ้น	1 (1.3)	1 (1.3)	5 (6.7)	24 (32.0)	44 (58.7)	3.45	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม						3.51	มากที่สุด

2.2 ความพร้อมในการให้บริการเป็นมัครุเทศก์

การวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องได้มีการศึกษาถึงพร้อมในการให้บริการเป็นมัครุเทศก์ คือ สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีศักยภาพเป็นมัครุเทศก์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ท่านมีความรู้ถึงเส้นทางการเดินทางได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ท่านมีความรู้เกี่ยวกับพรรณพืชเป็นอย่างดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ท่านมีความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่าเป็นอย่างดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.19 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ท่านมีความรู้เกี่ยวกับประวัติของพื้นที่เป็นอย่างดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากและท่านมีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและอาชีพของชุมชนเป็นอย่างดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ดังนั้น ผลของค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด

ด้านความพร้อมในการให้บริการเป็นมัลคูเทศก์เท่ากับ 3.03 โดยความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความพร้อมในการให้บริการเป็นมัลคูเทศก์

ความพร้อมในการให้บริการเป็น มัลคูเทศก์	ระดับความคิดเห็น (%)				เฉลี่ย	ระดับ	
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)			
1. สมาชิกในครัวเรือนของท่านมี ศักยภาพเป็นมัลคูเทศก์	6 (8.0)	4 (5.3)	4 (5.3)	25 (33.3)	36 (48.0)	3.08	มาก
2. ท่านมีความรู้ถึงเส้นทางการเดินป่าได้	7 (9.3)	2 (2.7)	4 (5.3)	24 (32.0)	38 (50.7)	3.12	มาก
3. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับพรรณพืชเป็น อย่างดี	3 (4.0)	4 (5.3)	11 (14.7)	25 (33.3)	32 (42.7)	3.05	มาก
4. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่าเป็น อย่างดี	3 (4.0)	3 (4.0)	12 (16.0)	16 (21.3)	41 (54.7)	3.19	มาก
5. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับประวัติของ พื้นที่เป็นอย่างดี	8 (10.7)	8 (10.7)	10 (13.3)	28 (37.3)	21 (28.0)	2.61	มาก
6. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และ อาชีพของชุมชนเป็นอย่างดี	3 (4.0)	1 (1.3)	9 (12.0)	31 (41.3)	31 (41.3)	3.15	มาก
เฉลี่ยรวม						3.03	มาก

3. ความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

พื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขากวายเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมอยู่แล้ว (ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ) กิจกรรมการค้าขายสินค้าก็เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการบริการขายสินค้าประเภทของที่ระลึก อาหารพื้นบ้าน ของใช้ที่จำเป็นแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้ชาวบ้านคนอื่นๆ มีรายได้เสริม

3.1 ความต้องการในการให้บริการ

จากการเก็บข้อมูลหมู่บ้านหาดไคร้ในประชากรตัวอย่างทั้งหมด 75 ครัวเรือน ผู้ที่ตอบแบบสอบถามว่าชุมชนของท่านมีความต้องการให้มีอาชีพค้าขายสำหรับบริการนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ท่านมีความต้องการจะมีอาชีพค้าขายสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากและอาชีพค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวจะทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ดังนั้นผลของค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดด้านความความต้องการในการให้บริการเท่ากับ 3.19 โดยความคิดเห็นด้านความต้องการในการให้บริการระดับมาก (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการในการให้บริการค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

ความต้องการในการให้บริการค้าขาย สินค้าแก่นักท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย	ระดับ
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมาก (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. ชุมชนของท่านมีความต้องการให้มี อาชีพค้าขายสำหรับบริการนักท่องเที่ยว	4 (5.3)	2 (2.7)	3 (4.0)	22 (29.3)	44 (58.7)	3.33	มากที่สุด
2. ท่านมีความต้องการจะมีอาชีพค้าขาย สินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว	8 (10.7)	2 (2.7)	6 (8.0)	13 (17.3)	46 (61.3)	3.16	มาก
3. อาชีพค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวจะ ทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	4 (5.3)	4 (5.3)	4 (5.3)	33 (44.0)	30 (40.0)	3.08	มาก
เฉลี่ยรวม						3.19	มาก

3.2 ความพร้อมในการให้บริการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

ในตัวอย่างที่สอบถามความคิดเห็นด้านความพร้อม ผู้ที่ตอบว่าท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทร้านอาหารมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทของที่ระลึกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทสินค้าอุปโภคมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.23 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทของป่าที่เป็นผลผลิต

จากป่าชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง และท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.53 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย ดังนั้นผลของค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดด้านความพร้อมในการให้บริการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวเท่ากับ 2.05 โดยความคิดเห็นของชุมชนความพร้อมในการให้บริการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวระดับปานกลาง (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความพร้อมในการให้บริการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

ความพร้อมในการให้บริการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย	ระดับ
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมาก (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทร้านอาหาร	11 (14.7)	11 (14.7)	10 (13.3)	17 (22.7)	26 (34.7)	2.48	มาก
2. ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทของที่ระลึก	14 (18.7)	11 (14.7)	9 (12.0)	20 (26.7)	21 (28.0)	2.31	ปานกลาง
3. ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทสินค้าอุปโภค	12 (16.0)	14 (18.7)	11 (14.7)	21 (28.0)	17 (22.7)	2.23	ปานกลาง
4. ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทของป่าที่เป็นผลผลิตจากป่าชุมชน	29 (38.7)	9 (12.0)	9 (12.0)	10 (13.3)	18 (24.0)	1.72	ปานกลาง
5. ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทอื่นๆ	37 (49.3)	2 (2.7)	6 (8.0)	19 (25.3)	11 (14.7)	1.53	น้อย
เฉลี่ยรวม						2.05	ปานกลาง

4. ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการเข้าร่วมกิจกรรม

ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนของบ้านหาดไคร้และหน่วยงานของรัฐบาลไม่สามารถตัดแยกจากกันได้ โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐบาลจะเป็นหน่วยงานหลักที่ให้ความอบอุ่นและให้การช่วยเหลือด้านต่างๆ ให้กับประชาชนเสมอมา เป็นประเภทโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น ฉะนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงได้มีการสอบถามความคิดเห็นของประชากรตัวอย่างเพื่อให้รัฐบาล

ช่วยเหลือด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม คือ ด้านความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พัก ความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมัคคุเทศก์ ความต้องการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐานและความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขาย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พัก

โฮมสเตย์ในหมู่บ้านหาดไคร้ มีจำนวนทั้งหมด 10 ครัวเรือน โดยการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนในการรับแขกที่มาพักค้าง แต่หมู่บ้านหาดไคร้มีทั้งหมด 91 ครัวเรือน แสดงว่าเหลือ 81 ครัวเรือน ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ ดังนั้นในการวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม จึงได้มีการศึกษาถึงความต้องการให้มีการลงทุนสร้างที่พักแบบง่ายขายสำหรับนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ให้มีการสนับสนุนเงินกู้สำหรับสร้างที่พักโฮมสเตย์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง การฝึกอบรมด้านการบริการที่พักมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.17 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง การบริหารจัดการและการทำงานธุรกรรมเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.57 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย และให้มีการอนุญาตธุรกิจลานกางเต็นท์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.99 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย ดังนั้นค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พักเท่ากับ 2.00 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พัก

ความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พัก	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย	ระดับ
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมาก (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. ให้มีการลงทุนสร้างที่พักแบบง่ายขายสำหรับนักท่องเที่ยว	8 (10.7)	9 (12.0)	7 (9.3)	12 (16.0)	39 (52.0)	2.87	มาก
2. ให้มีการสนับสนุนเงินกู้สำหรับสร้างที่พักโฮมสเตย์	10 (13.3)	11 (14.7)	11 (14.7)	25 (33.3)	18 (24.0)	2.40	ปานกลาง
3. ให้มีการอนุญาตธุรกิจลานกางเต็นท์	34 (45.3)	16 (21.3)	17 (22.7)	8 (10.7)	0 (0)	0.99	น้อย
4. การฝึกอบรมด้านการบริการที่พัก	3 (4.0)	18 (24.0)	27 (36.0)	17 (22.7)	10 (13.3)	2.17	ปานกลาง

5. การบริหารจัดการและการทำบัญชีการเงิน	20 (26.7)	21 (28.0)	13 (17.3)	13 (17.3)	8 (10.7)	1.57	น้อย
เฉลี่ยรวม						2.00	ปานกลาง

4.2 ความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมัลคฤเทศก์

ความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมัลคฤเทศก์หรือการฝึกอบรมให้แก่ประชาชนบ้านหาดไคร้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมโดยประชาชนบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคาวาย ในด้านความต้องการที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนแบบระดับ *บุริมสิทธิ* ผลจากการสอบถามความคิดเห็น คือการฝึกอบรมด้านภาษาต่างประเทศมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 ระดับความคิดเห็นด้วยมาก การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวชมป่า (มัลคฤเทศก์ธรรมชาติ) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.34 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก การฝึกอบรมด้านปฐมพยาบาลเบื้องต้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวดูกล้วยไม้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.72 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง และการฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวดูนกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.99 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย ตามลำดับ ดังนั้นค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านความต้องการด้านการเป็นมัลคฤเทศก์เท่ากับ 2.00 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมัลคฤเทศก์

ความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมัลคฤเทศก์	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย	ระดับ
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วย (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวชมป่า (มัลคฤเทศก์ธรรมชาติ)	9 (12.0)	9 (12.0)	17 (22.7)	21 (28.0)	19 (25.3)	2.43	มาก
2. การฝึกอบรมด้านภาษาต่างประเทศ	6 (8.0)	6 (8.0)	11 (14.7)	18 (24.0)	34 (45.3)	2.91	มาก
3. การฝึกอบรมด้านปฐมพยาบาลเบื้องต้น	9 (12.0)	18 (24.0)	20 (26.7)	23 (30.7)	5 (6.7)	1.96	ปานกลาง
4. การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวดูนก	37 (49.3)	18 (24.0)	8 (10.7)	8 (10.7)	4 (5.3)	0.99	น้อย

5. การฝึกอบรมด้านการนำ นักท่องเที่ยวลูกถ้วยไม้	14 (18.7)	24 (32.0)	19 (25.3)	5 (6.7)	13 (17.3)	1.72	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม						2.00	ปานกลาง

4.3 ความต้องการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน

ความต้องการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งที่ทางชาวบ้านมีความต้องการอยู่แล้ว และเมื่อมีการวิจัยถึงการวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม และข้อเสนอด้านความต้องการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐานจึงได้มีการจัดบุริมสิทธิคือสร้างถนนลาดยางถึงน้ำตกตาตาดชายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด สร้างระบบน้ำใช้ในหมู่บ้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ระบบกำจัดของเสียมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.31 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย ทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.19 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย และด่านตรวจนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.12 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย ตามลำดับ ดังนั้นค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐานเท่ากับ 2.01 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการสนับสนุนด้านสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน

ความต้องการสนับสนุนด้าน สิ่งก่อสร้างพื้นฐาน	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย	ระดับ
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมาก (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. สร้างถนนลาดยางถึงน้ำตกตาตาด ชาย	2 (2.7)	0 (0)	3 (4.0)	14 (18.7)	5 (74.7)	3.63	มากที่สุด
2. สร้างระบบน้ำใช้ในหมู่บ้าน	3 (4.0)	6 (8.0)	8 (10.7)	45 (60.0)	13 (17.3)	2.79	มาก
3. ระบบกำจัดของเสีย	17 (22.7)	23 (30.7)	30 (40.0)	5 (6.7)	0 (0)	1.31	น้อย
4. ด่านตรวจนักท่องเที่ยว	24 (32.0)	28 (37.3)	14 (18.7)	8 (10.7)	1 (1.3)	1.12	น้อย
5. ทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ	29	18	19	3	6	1.19	น้อย

(38.7) (24.0) (25.3) (4.0) (8.0)

เฉลี่ยรวม	2.01	ปานกลาง
-----------	------	---------

4.4 ความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขาย

การสอบถามความคิดเห็นด้านความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขายถือได้ว่าเป็นความคิดเห็นที่สำคัญมากนับจากสร้างศูนย์บริการ/ติดต่อนักท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ลงทุนสร้างร้านอาหารมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.28 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ลงทุนสร้างร้านค้าขายของที่ระลึกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.12 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง การฝึกอบรมในการประชาสัมพันธ์และจัดการตลาดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.65 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง และการฝึกอบรมด้านการบริการอาหารและขายของที่ระลึกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.28 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อย ดังนั้นค่าคะแนนเฉลี่ยรวมด้านความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขายเท่ากับ 2.00 ความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยปานกลาง (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 ความคิดเห็นของชุมชนด้านความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขาย

ความต้องการสนับสนุน ด้านการค้าขาย	ระดับความคิดเห็น (%)					เฉลี่ย- ระดับ	
	ไม่เห็นด้วยมากที่สุด (0)	ไม่เห็นด้วย (1)	ปานกลาง (2)	เห็นด้วยมาก (3)	เห็นด้วยมากที่สุด (4)		
1. ลงทุนสร้างร้านอาหาร	18 (24.0)	8 (10.7)	10 (13.3)	13 (17.3)	26 (34.7)	2.28	มาก
2. ลงทุนสร้างร้านค้าขายของที่ระลึก	10 (13.3)	14 (18.7)	18 (24.0)	23 (30.7)	10 (13.3)	2.12	ปานกลาง
3. สร้างศูนย์บริการ/ติดต่อนักท่องเที่ยว	6 (8.0)	8 (10.7)	17 (22.7)	18 (24.0)	26 (34.7)	2.67	มาก
4. การฝึกอบรมในการประชาสัมพันธ์และจัดการตลาด	9 (12.0)	33 (44.0)	14 (18.7)	13 (17.3)	6 (8.0)	1.65	ปานกลาง
5. การฝึกอบรมด้านการบริการอาหารและขายของที่ระลึก	32 (42.7)	12 (16.0)	16 (21.3)	8 (10.7)	7 (9.3)	1.28	น้อย
เฉลี่ยรวม						2.00	ปานกลาง

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีตัวแปรต่างๆ ดังนี้ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย ทำการทดสอบโดยใช้ไคสแควร์ (Chi-square test) โดยประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม และมีทั้งหมด 15 สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศ แต่โดยพื้นฐานแล้วสังคมยังคงมีความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่จะเห็นได้ค่อนข้างเด่นชัด ดังนั้นรูปแบบการคิดการตัดสินใจในการยอมรับต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมจึงน่าจะมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามผลจากการทดสอบสมมติฐานในครั้งนี้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการสำหรับการให้บริการในกิจการที่พักไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 33.3 ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988) และเพศไม่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการให้บริการที่พัก โดยมีค่า $\chi^2 = 0.863$ และค่า P-value = 0.733 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 1 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการใน
กิจการที่พัก

ความต้องการและความพร้อม	เพศ		จำนวน	หมายเหตุ
	ชาย	หญิง		
ความต้องการในการให้บริการที่พัก*				
มาก	4	3	7	df = 2
ปานกลาง	7	3	11	$\chi^2 = 1.482$
น้อย	43	14	57	P-value = 0.480
รวม	54	21	75	
ความพร้อมในการให้บริการที่พัก				
มาก	16	7	23	df = 2
ปานกลาง	25	11	36	$\chi^2 = 0.863$
น้อย	13	3	16	P-value = 0.733
รวม	54	21	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 2 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 33.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการ
ให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับกับความต้องการในการให้บริการมัคคุเทศก์
ไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected
count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 50 ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988) และเพศมี
ความสัมพันธ์กับความพร้อมในการให้บริการเป็นมัคคุเทศก์ โดยมีค่า $\chi^2 = 13.880$ และค่า P-value =
0.000** ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้คือ 0.05 ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ 2 (ตาราง
ที่ 25)

ตารางที่ 25 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการใน
กิจการมัลติเทสต์

ความต้องการและความพร้อม	เพศ		จำนวน	หมายเหตุ
	ชาย	หญิง		
ความต้องการในการให้บริการมัลติเทสต์*				
มาก	2	1	3	df = 2
ปานกลาง	9	5	14	$\chi^2 = 0.587$
น้อย	43	15	58	P-value = 0.853
รวม	54	21	75	
ความพร้อมในการให้บริการเป็นมัลติเทสต์				
มาก	4	9	13	df = 2
ปานกลาง	18	6	24	$\chi^2 = 13.880$
น้อย	32	6	38	P-value = 0.000**
รวม	54	21	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 3 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 50 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการ
ให้บริการในกิจการค้าขาย

ผลจากการทดสอบสมมติฐานในครั้งนี้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการ
ในการให้บริการในกิจการค้าขาย ไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้
เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 33.3 ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่
กำหนดไว้ (Marija, 1988) และค่า P-value = 0.240 และเพศไม่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการ
ให้บริการขาย โดยมีค่า $\chi^2 = 2.225$ และค่า P-value = 0.080 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่
กำหนดไว้คือ 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 3 (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการใน
กิจการค้าขาย

ความต้องการและความพร้อม	เพศ		จำนวน	หมายเหตุ
	ชาย	หญิง		
ความต้องการในการให้บริการในกิจการค้าขาย*				
มาก	9	3	12	df = 2
ปานกลาง	11	2	13	$\chi^2 = 1.477$
น้อย	34	16	50	P-value = 0.373
รวม	54	21	75	
ความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย				
มาก	33	9	42	df = 2
ปานกลาง	12	6	18	$\chi^2 = 2.225$
น้อย	9	6	15	P-value = 0.253
รวม	54	21	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 2 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 33.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการ
ให้บริการในกิจการที่פק

โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่มีอายุแตกต่างกันมักจะมีประสบการณ์และความสามารถที่แตกต่างกัน
ในสังคมมักจะเชื่อว่าคนที่มีความรู้หรือมีความสามารถมากกว่ามักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความ
ชำนาญมากกว่าผู้ที่มีความรู้หรือมีความสามารถน้อยกว่า ดังนั้นรูปแบบการคิด ทักษะคิด ค่านิยมและการตัดสินใจ
จึงน่าจะมีการแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับ
ความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่פקไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์
(chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ
66.7 และ 41.7 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 27 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการใน
กิจการที่พัก

ความต้องการและความพร้อม	อายุ				จำนวน	หมายเหตุ
	< 24	24-34	35-45	>45		
ความต้องการในการให้บริการ ที่พัก*						
มาก	2	2	1	2	7	df = 6
ปานกลาง	1	3	4	3	11	$\chi^2 = 9.137$
น้อย	2	13	12	30	57	P-value = 0.213
รวม	5	18	17	35	75	
ความพร้อมในการให้บริการ ที่พัก**						
มาก	4	8	2	9	23	df = 6
ปานกลาง	1	7	8	20	36	$\chi^2 = 13.760$
น้อย	0	3	7	6	16	P-value = 0.040
รวม	5	18	17	35	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 8 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 66.7 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 5 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 41.7 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการ
ให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์

การทดสอบสมมติฐานในครั้งนี้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและ
ความพร้อมในการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์ ไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการ
วิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซล (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 66.7 และ 41.7
ตามลำดับซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 28 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการใน
กิจการมัคคุเทศก์

ความต้องการและความพร้อม	อายุ				จำนวน	หมายเหตุ
	< 24	24-34	35-45	>45		
ความต้องการในการให้บริการ มัคคุเทศก์*						
มาก	1	2	0	0	3	df = 6
ปานกลาง	3	3	2	6	14	$\chi^2 = 15.233$
น้อย	1	13	15	29	58	P-value = 0.040
รวม	5	18	17	35	75	
ความพร้อมในการให้บริการ เป็นมัคคุเทศก์**						
มาก	3	6	1	3	13	df = 6
ปานกลาง	0	8	6	10	24	$\chi^2 = 17.640$
น้อย	2	4	10	22	38	P-value = 0.013
รวม	5	18	17	35	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 8 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 66.7 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 5 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 41.7 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการ
ให้บริการในกิจการค้าขาย

การทดสอบสมมติฐานในครั้งนี้ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและ
ความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขายไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการ
วิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 58.3 และ 58.3
ตามลำดับซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 29 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการใน
กิจการค้าขาย

ความต้องการและความพร้อม	อายุ				จำนวน	หมายเหตุ
	< 24	24-34	35-45	>45		
ความต้องการในการให้บริการ						
ในกิจการค้าขาย*						
มาก	1	3	3	5	12	df = 6
ปานกลาง	1	2	4	6	13	$\chi^2 = 1.241$
น้อย	3	13	10	24	50	P-value = 0.987
รวม	5	18	17	35	75	
ความพร้อมในการให้บริการ						
ในกิจการค้าขาย**						
มาก	3	8	11	20	42	df = 6
ปานกลาง	2	6	0	10	18	$\chi^2 = 9.857$
น้อย	0	4	6	5	15	P-value = 0.133
รวม	5	18	17	35	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 7 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 58.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 7 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 58.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อม
สำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก

สำหรับการศึกษาทำให้คนมีระบบการคิดที่ดีขึ้นทำให้มนุษย์รู้จักการพัฒนาตนเองหาทาง
เลือกที่ดีที่สุดให้กับตนเอง ดังนั้นผู้ที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจึงน่าจะในรูปแบบของการยอมรับ
ที่แตกต่างกันไปด้วย ผลการทดสอบสมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง
ระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการที่พักไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์

(chi-square) ในการวิเคราะห์นี้ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 73.3 และ 60 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 30 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่פק

ความต้องการและ ความพร้อม	ระดับการศึกษา					จำนวน	หมายเหตุ
	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	ปวช. หรือ ปวส.	อื่นๆ		
	ตอนต้น	ตอนปลาย	ปวส.				
ความต้องการในการ ให้บริการที่פק*							
มาก	4	2	0	0	1	7	df = 8
ปานกลาง	5	1	2	0	3	11	$\chi^2 = 4.603$
น้อย	27	13	3	1	13	57	P-value = 0.787
รวม	36	16	5	1	17	75	
ความพร้อมในการ ให้บริการที่פק**							
มาก	11	5	0	1	6	23	df = 8
ปานกลาง	17	4	4	0	11	36	$\chi^2 = 15.151$
น้อย	8	7	1	0	0	16	P-value = 0.013
รวม	36	16	5	1	17	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 11 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 73.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 9 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 60 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์

การทดสอบสมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา
กับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์ไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์

(chi-square) ในการวิเคราะห์นี้ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 73.3 และ 53.3 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marjia, 1988)

ตารางที่ 31 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัลติเทศก์

ความต้องการและ ความพร้อม	ระดับการศึกษา					จำนวน	หมายเหตุ
	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยม ศึกษา ตอนปลาย	ปวช. หรือ ปวส.		
ความต้องการในการ ให้บริการมัลติเทศก์*							
มาก	2	0	0	0	1	3	df = 8
ปานกลาง	4	4	1	0	5	14	$\chi^2 = 4.536$
น้อย	30	12	4	1	11	58	P-value = 0.773
รวม	36	16	5	1	17	75	
ความพร้อมในการ ให้บริการเป็น มัลติเทศก์**							
มาก	7	2	0	0	4	13	df = 8
ปานกลาง	13	4	4	0	3	24	$\chi^2 = 9.523$
น้อย	16	10	1	1	10	38	P-value = 0.333
รวม	36	16	5	1	17	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 11 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 73.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 8 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 53.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย

การทดสอบสมมติฐานของการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขายไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์

(chi-square) ในการวิเคราะห์นี้ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 66.7 และ 66.7 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marjia, 1988)

ตารางที่ 32 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย

ความต้องการและ ความพร้อม	ระดับการศึกษา					จำนวน	หมายเหตุ
	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา ตอนต้น	มัธยม ศึกษา ตอนปลาย	ปวช. หรือ ปวส.	อื่นๆ		
ความต้องการในการ ให้บริการในกิจการ ค้าขาย*							
มาก	7	2	0	0	3	12	df = 8
ปานกลาง	7	1	2	1	2	13	$\chi^2 = 9.750$
น้อย	22	13	3	0	12	50	P-value= 0.293
รวม	36	16	5	1	17	75	
ความพร้อมในการ ให้บริการในกิจการ ค้าขาย**							
มาก	22	9	2	1	8	42	df = 8
ปานกลาง	7	5	0	0	6	18	$\chi^2 = 8.693$
น้อย	7	2	3	0	3	15	P-value= 0.307
รวม	36	16	5	1	17	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 10 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 66.7 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 10 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 66.7 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก

ในกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน น่าจะมีผลต่อทัศนคติที่แตกต่างกันด้วย ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละสาขาอาชีพมีหลักการคิด มีวัตถุประสงค์ของการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการที่פקไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 77.3 และ 77.3 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 33 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่פק

ความต้องการและ ความพร้อม	อาชีพ					จำนวน	หมายเหตุ
	เกษตรกรรม	รับจ้าง	เก็บหาของป่า	ค้าขาย	อื่นๆ		
ความต้องการในการให้บริการที่פק*							
มาก	4	0	2	1	0	7	df = 8
ปานกลาง	6	0	3	1	1	11	$\chi^2 = 4.579$
น้อย	33	6	8	4	6	57	P-value=0.827
รวม	43	6	13	6	7	75	
ความพร้อมในการให้บริการที่פק**							
มาก	14	0	7	2	0	23	df = 8
ปานกลาง	24	2	3	2	5	36	$\chi^2 = 18.170$
น้อย	5	4	3	2	2	16	P-value= 0.013
รวม	43	6	13	6	7	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 11 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 73.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 11 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 77.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการมัลติเทศก์ไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 73.3 และ 73.3 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 34 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัลติเทศก์

ความต้องการและ ความพร้อม	อาชีพ					จำนวน	หมายเหตุ
	เกษตรกรรม	รับจ้าง	เก็บหาของป่า	ค้าขาย	อื่นๆ		
ความต้องการในการให้บริการมัลติเทศก์*							
มาก	2	0	1	0	0	3	df = 8
ปานกลาง	7	1	3	2	1	14	$\chi^2 = 2.599$
น้อย	34	5	9	4	6	58	P-value= 0.987
รวม	43	6	13	6	7	75	
ความพร้อมในการให้บริการเป็นมัลติเทศก์**							
มาก	7	0	4	1	1	13	df = 8
ปานกลาง	16	1	3	2	2	24	$\chi^2 = 5.139$
น้อย	20	5	6	3	4	38	P-value= 0.787
รวม	43	6	13	6	7	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 11 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 73.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 11 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 73.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 12 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย

การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขายไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 73.3 และ 73.3 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 35 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย

ความต้องการและ ความพร้อม	อาชีพ					จำนวน	หมายเหตุ
	เกษตรกร	รับจ้าง	เก็บหา ของป่า	ค้า ขาย	อื่นๆ		
ความต้องการในการ ให้บริการในกิจการ ค้าขาย*							
มาก	9	0	3	0	0	12	df = 8
ปานกลาง	10	0	1	1	1	13	$\chi^2 = 9.150$
น้อย	24	6	9	5	6	50	P-value = 0.333
รวม	43	6	13	6	7	75	
ความพร้อมในการ ให้บริการในกิจการ ค้าขาย**							
มาก	25	2	8	3	4	42	df = 8
ปานกลาง	9	2	3	2	2	18	$\chi^2 = 2.205$
น้อย	9	2	2	1	1	15	P-value = 1.000
รวม	43	6	13	6	7	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 11 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 73.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 11 เซลล์ (cell) ที่มีค่าร้อยละ 73.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 13 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก

สำหรับรายได้เป็นสิ่งที่กำหนดฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีอีกตัวหนึ่ง ผู้ที่มีรายได้สูงย่อมมีความพร้อมในด้านต่างๆ มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย แต่บางครั้งผู้ที่มีรายได้สูงก็ต้องมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบสูงไปด้วยซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มผู้ที่มีรายได้น้อย ดังนั้นจึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ทัศนคติของกลุ่มคนทั้งสองนี้แตกต่างกันออกไป ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ กับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการที่พักไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 55.6 และ 22.2 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 36 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก

ความต้องการและความพร้อม	รายได้			จำนวน	หมายเหตุ
	น้อยกว่า 20,000	20,001- 50,000	มากกว่า 50,001		
ความต้องการในการให้บริการ ที่พัก**					
มาก	3	3	1	7	df = 4
ปานกลาง	6	4	1	11	$\chi^2 = 0.574$
น้อย	29	19	9	57	P-value = 0.960
รวม	38	26	11	75	
ความพร้อมในการให้บริการ ที่พัก**					
มาก	15	6	2	23	df = 4
ปานกลาง	17	15	4	36	$\chi^2 = 6.513$
น้อย	6	5	5	16	P-value = 0.213
รวม	38	26	11	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 5 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 55.6 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 2 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 22.2 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 14 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัลติเพล็กซ์

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการมัลติเพล็กซ์ไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 55.6 และ 33.3 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marija, 1988)

ตารางที่ 37 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัลติเพล็กซ์

ความต้องการและความพร้อม	รายได้			จำนวน	หมายเหตุ
	น้อยกว่า 20,000	20,001- 50,000	มากกว่า 50,001		
ความต้องการในการให้บริการ มัลติเพล็กซ์*					
มาก	3	0	0	3	df = 4
ปานกลาง	7	5	2	14	$\chi^2 = 3.062$
น้อย	28	21	9	58	P-value= 0.587
รวม	38	26	11	75	
ความพร้อมในการให้บริการ เป็นมัลติเพล็กซ์**					
มาก	8	4	1	13	df = 4
ปานกลาง	11	9	4	24	$\chi^2 = 1.061$
น้อย	19	13	6	38	P-value= 0.960
รวม	38	26	11	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 5 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 55.6 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 3 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 33.3 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สมมติฐานที่ 15 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย

การทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย ไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square) ในการวิเคราะห์ได้ เนื่องจากมีเซลล์ (cell) ที่มีค่า expected count ที่น้อยกว่า 5 ร้อยละ 44.4 และ 22.2 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าร้อยละ 20 ที่กำหนดไว้ (Marjia, 1988)

ตารางที่ 38 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย

ความต้องการและความพร้อม	รายได้			จำนวน	หมายเหตุ
	น้อยกว่า 20,000	20,001-50,000	มากกว่า 50,001		
ความต้องการในการให้บริการในกิจการค้าขาย*					
มาก	7	4	1	12	df = 4
ปานกลาง	7	4	2	13	$\chi^2 = 0.717$
น้อย	24	18	8	50	P-value= 0.987
รวม	38	26	11	75	
ความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย**					
มาก	21	15	6	42	df = 4
ปานกลาง	13	2	3	18	$\chi^2 = 9.102$
น้อย	4	9	2	15	P-value= 0.080
รวม	38	26	11	75	

หมายเหตุ *มีจำนวน 4 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 44.4 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

**มีจำนวน 2 เซล (cell) ที่มีค่าร้อยละ 22.2 ซึ่งมี expected count น้อยกว่า 5

สรุปปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนด้านความต้องการและความพร้อมในแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้กับความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก ความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์และความต้องการและความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย

ตารางที่ 39 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของชุมชน

สมมติฐาน	ค่า P-value
ปัจจัยที่มีผลต่อระดับนัยสำคัญ	
1. เพศกับความพร้อมในการให้บริการเป็นมัคคุเทศก์	0.000**
ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับนัยสำคัญ	
1. เพศกับความพร้อมในการให้บริการที่พัก	0.733
2. เพศกับความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย	0.080
ปัจจัยที่ไม่สามารถใช้สถิติไคสแควร์ ในการวิเคราะห์ได้	
1. เพศกับความต้องการในการให้บริการที่พัก	มสวด.
2. เพศกับความต้องการในการให้บริการมัคคุเทศก์	มสวด.
3. เพศกับความต้องการในการให้บริการในกิจการค้าขาย	มสวด.
4. อายุกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการที่พัก	มสวด.
5. อายุกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการมัคคุเทศก์	มสวด.
6. อายุกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย	มสวด.
7. ระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการที่พัก	มสวด.
8. ระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์	มสวด.
9. ระดับการศึกษากับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย	มสวด.
10. อาชีพกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการที่พัก	มสวด.
11. อาชีพกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์	มสวด.
12. อาชีพกับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย	มสวด.
13. รายได้ กับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการที่พัก	มสวด.

14. รายได้กับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการมัคคุเทศก์	มสวด.
15. รายได้กับความต้องการและความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย	มสวด.

หมายเหตุ มสวด. = ไม่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

จากการศึกษาเรื่องการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วมบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจพื้นที่พบว่าแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีความเป็นไปได้มากเนื่องจากค่าการประเมินด้านศักยภาพพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าร้อยละ 61 หรือระดับดี นอกจากนี้ยังได้มีการประเมินความคิดเห็นของชุมชนต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยได้มีการประเมิน 4 ด้าน คือ การให้บริการด้านกิจกรรมที่พัก (ความต้องการและความพร้อม) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.44 และ 2.69 การให้บริการกิจการมัคคุเทศก์ (ความต้องการและความพร้อม) มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.51 และ 3.03 การให้บริการในกิจการค้าขาย (ความต้องการและความพร้อม) ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.19 และ 2.05

ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยแยกเป็น 4 ด้านย่อยคือ ด้านความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พักมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.00 ด้านความต้องการเป็นมัคคุเทศก์มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.00 ด้านความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.01 และด้านความต้องการสนับสนุนด้านการค้าขายมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.00 และปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ เพศกับความพร้อมในการให้บริการเป็นมัคคุเทศก์ และปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการยอมรับแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ เพศกับความพร้อมในการให้บริการที่พักและเพศกับความพร้อมในการให้บริการในกิจการค้าขาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

1. ควรสนับสนุนนโยบายรัฐบาลในด้านการท่องเที่ยวฯ เพื่อเป็นเครื่องมือหลักที่นำไปสู่การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

2. รัฐบาลควรสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคาวาย เช่น ที่พัก ศูนย์บริการ เส้นทางลาดยางเข้าถึงน้ำตกตาตชาย ป้ายสื่อความหมายตามสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละจุด เป็นต้น

3. ควรพัฒนาองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ ภายในหมู่บ้านหาคไคร้ให้มีศักยภาพที่จะรองรับการให้บริการฯ โดยการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะในด้านการบริการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมตามหลักทฤษฎีชุมชน

4. ควรมีร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึก โดยเน้นการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว

5. สนับสนุนให้มีการจัดทำแผนระดับแหล่งการจัดการป่าสงวนแห่งชาติภูเขาคาวายแบบบูรณาการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยด้านการนำใช้ประโยชน์ของป่าและรูปแบบการจัดการแบบยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักทฤษฎีชุมชน

2. การศึกษาการประเมินศักยภาพทรัพยากรนันทนาการและจำแนกช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการของแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติโดยนำใช้หลักการด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว

3. การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่และนำข้อมูลมาวางแนวทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมป่าไม้. 2551. **บัญชีชนิดไม้หวงห้ามพิเศษ**. กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และป่าไม้ นครหลวงเวียงจันทน์, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ภาษาลาว)
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2552. **บทรายงานว่าด้วยอุตุนิยมวิทยา ปี 2552**. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และป่าไม้ นครหลวงเวียงจันทน์, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ภาษาลาว)
- กองอนุรักษ์. 2548. **หนังสือแนะนำเกี่ยวกับการคุ้มครองป่าสงวนแห่งชาติ**. กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และป่าไม้ นครหลวงเวียงจันทน์, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ภาษาลาว)
- โกมล แพรทอง และ จินตนา อมรสวงสิน. 2535. **การป่าไม้ชุมชนในระบบป่าชุมชน**. เอกสารการสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กรุงเทพฯ.
- นัตรชัย ค้างจาด. 2545. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูเกียรติ ภัยลี. 2536. **การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดรรรชนี เอมพันธุ์. 2546. **การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (อัดสำเนา)
- _____. 2547. **เอกสารประกอบการเรียน วิชา 308511: หลักนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ**. ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ดรรรชนี เอมพันธุ์. 2549. **หลักนันทนาการและการท่องเที่ยว**. เอกสารประกอบการสอน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

_____ และ สุรเชษฐ์ เชษฐมาศ. 2539ก. **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: แนวคิด หลักการและความ เป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ. การประชุมสัมมนาอุทยานแห่งชาติกับ นันทนาการ และการท่องเที่ยวในทศวรรษหน้าเพื่อทรัพยากรที่ยั่งยืน, 27-28 พฤษภาคม 2539. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.**

_____. 2539ข. **การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: แนวคิด หลักการ และความเป็นไปได้ในการ ประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.**

ผู้รู้. 2552. **การศึกษาสังคมพืชที่เป็นเศรษฐกิจของสองพื้นที่ที่แตกต่างกันระหว่างป่าสงวน แห่งชาติภูเขาควายและอำเภอตั้งชายจังหวัดบริคำไซ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว. (ภาษาลาว)**

นำชัย ทนุผล. 2542. **ธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอรัตนทราย จังหวัด เชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). แหล่งที่มา: http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG42N0004, 12 มิถุนายน 2551.**

พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. 2538. **ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว: แนวคิดในการ จัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวชมธรรมชาติแนวอนุรักษ์กาญจนบุรีจำกัด. สำนัก พระปกเกล้าฯ, กรุงเทพฯ.**

พระเนกท่องเที่ยวแขวงบริคำไซ. 2550. **แผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ปี 2007-2010 ของ แขวงบริคำไซ. พระเนกท่องเที่ยวแขวงบริคำไซ, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ภาษาลาว)**

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2527. **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา ชนบท, น.6. ใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ.**

ภูเวียง ลานมีไชย. 2550. การออกแบบระบบป้ายสื่อความหมายธรรมชาติบริเวณน้ำตกตาดเล็ก ป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควย แขวงบริคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิทยาภรณ์ จรัสด้วง. 2544. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย อำเภอควરขนุน จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์วิจัยป่าไม้. 2538. โครงการการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ กรณีภาคใต้. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

_____. 2542. แผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบชุมชนมีส่วนร่วมบริเวณเขานอจู้จี้ จังหวัดกระบี่. โครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าที่ราบต่ำเขานอจู้จี้ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540ก. รายงานการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ.

_____. 2540ข. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม. 2548. คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สมใจ ไช้แก้ว. 2548. การประเมินศักยภาพและความต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านบางปรู จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวรรณี คงทอง. 2536. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในท้องถิ่นอำเภอติเตา จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว. 2548. **กฎหมายว่าด้วยการท่องเที่ยว**. องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว สำนักนายกรัฐบาลมนตรี นครหลวงเวียงจันทน์, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ภาษาลาว)

_____. 2549. **แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว 2006-2020 ของ สปป ลาว**. องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติลาว สำนักนายกรัฐบาลมนตรี นครหลวงเวียงจันทน์, สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (ภาษาลาว)

อภิสิทธิ์ เสนาวงศ์. 2550. **การจัดทำและการยอมรับแผนการฟื้นฟูป่าของชุมชนบริเวณเขากะโลง-เขาขาด จังหวัดตราด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Anami, C. C. 2001. **Participatory Community Watershed Planning**. Upland Development Program in Southern Mindanao. Available Source: <http://www.udpmindanao.org/pdfdocs/Participatory.pdf>, July 9, 2008.

Boo, E. 1991. **Ecotourism: the Potentials and Pitsfalls Vol 1 and 2**. World Wildlife Fund, Washington, D.C.

Hector Ceballos-Lascurain. 1988. The future of ecotourism. **Mexico Journal** 17 (1): 13-14.

Jaeger, R. M. 1984. **Sampling in Education and the Social Science**. Longman, New York.

Lao Nation Front for Construction. 2005. **The Ethnic Groups in Lao P.D.R.** Lao Nation Front for Construction, Vientiane.

Marija, J.N. 1988. **The SPSS Guide to data Analysis for SPSS**. The United State of America.

Office of the Deputy Prime Minister of United Kingdom. 2003. **Participatory Planning for Sustainable Communities**. Office of the Deputy Prime Minister of United Kingdom.

Available Source:

<http://www.adr.civiljusticecouncil.gov.uk/updocs/client0/participatoryplanning.pdf>,
June 12, 2008.

The Ecotourism Society. 1991. "the Ruest to define Ecotourism." **Newsletter** 11 (Spring 1991): 1.

Theo, M. P. O. 1995. **Participatory Approaches to Planning for Community Forestry**.

Forests, Trees and People. Available Source:

http://www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=/docrep/006/x2103e/x2103e00.htm,
June 12, 2008.

ภาคผนวก ก
แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย
โดยชุมชนมีส่วนร่วม

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว.....
 หน่วยงานผู้รับผิดชอบ/ผู้ดูแล.....
 ที่อยู่.....
 บ้าน.....อำเภอ.....จังหวัด.....
 ที่ตั้งตามพิกัดทางภูมิศาสตร์.....

ผู้ประเมิน (ชื่อ-นามสกุล).....
 (หน่วยงาน).....
 ประเมินเมื่อ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ส่วนที่ 1 ด้านที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

- เป็นพื้นที่ธรรมชาติ หรือเป็นพื้นที่ที่ยังคงความเป็นธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง
- การใช้พื้นที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

ส่วนที่ 2 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

1. ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ

หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และจุดดึงดูดดังกล่าวต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สร้างความภาคภูมิใจ ความหวงแหน และจิตสำนึกในการที่จะรักษาสีนั้นให้คงอยู่ตลอดไป เช่น การมีสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะโดดเด่น หายากใกล้สูญพันธุ์ เป็นต้น

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติไม่มี สัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทใดที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว	0	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐาน เป็นประเภทที่สามารถพบได้ทั่วไปใน สปป ลาว	1	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานที่พบได้ในแหล่งธรรมชาติบางแห่งใน สปป ลาว	2	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือ ธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสที่จะพบเห็นมีน้อย	3	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งใน สปป ลาวและโอกาสที่จะพบเห็นมีปานกลาง	4	2	
• แหล่งธรรมชาติมีสัตว์ พืช หรือธรณีสัณฐานประเภทที่พบได้น้อยแห่งในประเทศไทย แต่โอกาสที่จะพบเห็นมีมาก และนักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะไปชมสิ่งดังกล่าว	5	2	
คะแนน			
1.2 ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ			
<p>หมายเหตุ แหล่งธรรมชาติควรที่จะคงสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมไว้ได้มากที่สุด และมีการรบกวนโดยมนุษย์น้อยที่สุด แหล่งธรรมชาติที่ถูกบุกรุกหรือทำลายโดยมนุษย์จนไม่เหลือสภาพเดิมจะทำให้การเรียนรู้ระบบนิเวศและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลดลงไปด้วย</p>			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติดั้งเดิมถูกทำลายไปหมด และมีสิ่งก่อสร้างต่างๆ ของมนุษย์เข้ามาแทนที่	0	2	
• แหล่งธรรมชาติเดิมถูกทำลายเป็นส่วนใหญ่ คงเหลือเพียงบางจุดเล็กๆ ที่ยังคงสภาพธรรมชาติเดิม	1	2	
• แหล่งธรรมชาติเดิมถูกทำลายเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางจุดที่มีขนาดพื้นที่มากพอ และยังคงสภาพธรรมชาติเดิม	2	2	
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมในระดับปานกลาง โดยกึ่งหนึ่งของพื้นที่มีการถูกรบกวนหรือตัดแปลงจากการกระทำของมนุษย์	3	2	

• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมเป็นส่วนใหญ่ และมีร่องรอยการรบกวนโดยมนุษย์เพียงส่วนน้อย	4	2	
• แหล่งธรรมชาติคงสภาพเดิมและไม่ถูกรบกวนโดยมนุษย์	5	2	
คะแนน			
1.3 ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ			
<p>หมายเหตุ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นจะมีส่วนสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งชุมชนควรมีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในแหล่งธรรมชาติ และยังคงรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ เช่น ชุมชนผีตองเหลือง หรือชุมชนชาวเขาเผ่าเล็กๆ หรือแหล่งธรรมชาตินั้นอาจมีหลักฐานชัดเจนที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและการเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต เช่น ภาพเขียนฝาผนังถ้ำหรือบริเวณหน้าผา เป็นต้น</p>			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน และไม่มีหลักฐานการค้นพบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์	0	2	
• แหล่งธรรมชาติไม่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน แต่พื้นที่ส่วนหนึ่งของแหล่งธรรมชาติเคยมีประวัติการตั้งถิ่นฐานหรือใช้ประโยชน์โดยชุมชนในอดีต	1	2	
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบน้อย	2	2	
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในระดับปานกลาง โดยชุมชนใช้ทรัพยากรส่วนหนึ่งจากธรรมชาติและส่วนหนึ่งจากภายนอก	3	2	
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนค่อนข้างมาก โดยที่ชุมชนยังใช้ทรัพยากรจากภายนอกอยู่บ้าง แต่อยู่ในระดับน้อย	4	2	
• แหล่งธรรมชาติมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด โดยชุมชนมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติในบริเวณนั้นเป็นหลัก อาจเป็นชุมชนที่อยู่มาดั้งเดิมในพื้นที่ หรือมีหลักฐานการตั้งถิ่นฐาน และเป็นแหล่งวัฒนธรรมในอดีต	5	2	

คะแนน			
1.4 ความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว			
หมายเหตุ โดยจะพิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากตัวพื้นที่เองในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยว เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย และปัจจัยภายนอก เช่นภัยจากโจรสลัด โรคระบาดอื่นๆ เป็นต้น			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายบ่อยตลอดปี	0	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี	1	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้งต่อปี	2	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี	3	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี	4	2	
• มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า	5	2	
คะแนน			
คะแนนรวม			

2. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.1 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว			
หมายเหตุ การพิจารณาจะต้องประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้			
ก. การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักอาศัย			
ข. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและฤดูกาล			
ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ไม่มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค	0	1	
• มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยมากและไม่เป็นระบบ	1	1	

• มีการจัดการในข้อ ก ข และ ค น้อยและไม่เป็นระบบ มีการวางระบบไว้บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่องสูง	2	1	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานอย่างน้อย 1 ข้อ	3	1	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	4	1	
• มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 2 ข้อ	5	1	
คะแนน			
2.2 การจัดการด้านบริการนักท่องเที่ยว หมายเหตุ การประเมินในดัชนีนี้จะพิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยวโดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยวหากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• จำนวนบุคลากรด้านบริการมีเพียงพอที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่	0,1	1	
• มีระบบเตือนภัยนักท่องเที่ยว และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	0,1	1	
• มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำ ไฟฟ้า ห้องสุขา สถานปฐมพยาบาล ที่เหมาะสมและกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	0,1	1	
• มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่ถูกสุขลักษณะ มีการจัดเก็บ และกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี	0,1	1	
• มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้างที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	0,1	1	
คะแนน			

2.3 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยา เช่น พื้นที่ที่ฝูงนกอยู่ในระยะสืบพันธุ์ กำลังสร้างรังวางไข่	0,1	1	
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี หรือวัฒนธรรมของชาติ	0,1	1	
• มีการศึกษา วิจัย สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลมาวางแนวทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ	0,1	1	
• มีการศึกษา วิจัย เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแนวทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตประเพณีของคนในท้องถิ่น	0,1	1	
• กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่ขัดต่อทัศนียภาพ	0,1	1	
คะแนน			
2.4 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่	0	1	
• มีแผนการดำเนินงาน	1	1	
• มีแผนการดำเนินงาน และมีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน	2	1	
• มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ	3	1	

<ul style="list-style-type: none"> • มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว 	4	1	
<ul style="list-style-type: none"> • มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี 	5	1	
คะแนน			
คะแนนรวม			

3.การจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

3.1 มีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน

ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0,1	1	
• มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูล ข่าวสาร ในศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อนการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	0,1	1	
• มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้	0,1	1	
• สื่อมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลปัจจุบัน	0,1	1	
• ภาษาที่ใช้ในสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0,1	1	
คะแนน			

3.2 มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีสื่อในการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวช่วยกันประหยัดน้ำและพลังงาน	0,1	1	
• มีสื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดจิตสำนึกที่ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวทิ้งขยะในแหล่งธรรมชาติ	0,1	1	
• จัดระบบการทิ้งขยะที่มีการแยกประเภท	0,1	1	
• มีการแจกแจงปริมาณการใช้น้ำ ไฟฟ้า ขยะ ให้นักท่องเที่ยวทราบ	0,1	1	
• มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเก็บและนำขยะออกจากพื้นที่	0,1	1	
คะแนน			
3.3 มีการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยวและชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	0,1	1	
• มีการจัดเส้นทางศึกษาธรรมชาติและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	0,1	1	
• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	0,1	1	
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ	0,1	1	
• มีการเผยแพร่ข้อมูลในด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวผ่านเว็บไซต์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	0,1	1	
คะแนน			

3.4 มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน			
<p>หมายเหตุ บุคลากรที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวควรที่จะมีความรู้ในเรื่องระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ซึ่งอาจได้รับความรู้มาจากประสบการณ์ การบอกเล่า การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม หรือการศึกษาในระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา หรือด้านที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้บุคลากรให้บริการด้านความรู้ควรที่จะสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ</p>			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและการอนุรักษ์ ให้ความรู้	0	1	
• มีบุคลากรที่มีความรู้บ้าง ในเรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ และการบอกเล่า	1	1	
• มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ โดยการเรียนรู้จากการศึกษาและค้นคว้าด้วยตนเองจากเอกสารที่เชื่อถือได้	2	1	
• มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านระบบนิเวศ และการอนุรักษ์	3	1	
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง	4	1	
• มีบุคลากรที่มีความรู้ระดับปริญญาตรี สิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยาหรือด้านที่เกี่ยวข้อง และสามารถสื่อสาร และให้ความรู้โดยใช้ภาษาอังกฤษได้	5	1	
คะแนน			
คะแนนรวม			

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.1 ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• มีตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0,1	2	
• การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว	0,1	2	
• ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น	0,1	2	
• กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น	0,1	2	
• มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	0,1	2	
คะแนน			
4.2 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว			
หากไม่มีคุณสมบัติตรง ให้ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน			
ดัชนี	คะแนน (A)	ค่าน้ำหนัก (B)	ค่าคะแนน (A*B)
• ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	0,1	2	
• ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	0,1	2	
• ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานโดยบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของพื้นที่	0,1	2	
• ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	0,1	2	
• ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง	0,1	2	
คะแนน			
คะแนนรวม			
คะแนนรวมทั้งหมด			

ข้อมูลหรือคำแนะนำเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามประกอบสัมภาษณ์
“การศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต่อแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ของชุมชนบ้านหาดไคร้ บริเวณป่าสงวนแห่งชาติภูเขาควาย”

วันที่สัมภาษณ์ _____ เดือน _____ ปี 2553

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์และครัวเรือน อาชีพ รายได้ การพึงพิงป่า

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์: _____ เพศ _____ อายุ _____
2. ที่อยู่ บ้านหาดไคร้ บ้านเลขที่ _____ เมือง ท่าพระบาท แขวง ปริคำไซ
3. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย	☐ ปวช. หรือ ปวส.
☐ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	☐ อื่นๆ _____
4. สถานภาพครัวเรือน
 - 4.1 จำนวนสมาชิก _____ คน ชาย _____ คน หญิง _____ คน
 - 4.2 สมาชิกจำแนกตามชั้นอายุ

ชั้นอายุ (ปี)	ชาย	หญิง	รวม
< 24			
25-34			
35-44			
>45			
รวม			

4.3 อาชีพและรายได้

อาชีพ	รายได้ในปีที่ผ่านมา (กิบ/ปี)	จำนวนของผู้ร่วมประกอบการ		
		ชาย	หญิง	รวม
เกษตรกรรม				
รับจ้าง				
เก็บหาของป่า				
ค้าขาย				
อื่น ๆ				

4.4 รายละเอียดเกี่ยวกับการปลูกพืช

ชนิดพืชที่ปลูก	ช่วงเวลาปลูก-เก็บเกี่ยว (เดือน-ถึง-เดือน)	พื้นที่เพาะปลูก (เฮกเตอร์)	ผลผลิตเฉลี่ย (หน่วย/เฮกเตอร์)	ผลผลิตทั้งหมดในปีที่ผ่านมา (หน่วย)	ใช้ปุ๋ยในครัวเรือน (หน่วย)	จำหน่าย (หน่วย)	ราคา (กิบ/หน่วย)	รายได้ (หน่วย x ราคา)

4.5 การเลี้ยงสัตว์

ชนิดสัตว์ เลี้ยง	จำนวนที่เลี้ยง ในปัจจุบัน (ตัว)	จำนวนที่ขายใน ปีที่ผ่านมา (ตัว)	ราคา (กีบ/ตัว)	รายได้ (จำนวนที่ขาย x ราคา)
วัว				
ควาย				
หมู				
เป็ด				
ไก่				
อื่นๆ (ระบุ)				

4.6 ประเภทและชนิดของป่า (เช่น ชุง สมุนไพร พืชอาหาร เห็ด หน่อไม้ และลำสัตว์ เป็นต้น)

ประเภท/ ชนิดของ ป่า	ช่วงเวลา ที่เก็บ (เดือน ถึง เดือน)	ความถี่ใน การออกเก็บ (ทุกวัน/ อาทิตย์ละ ครั้ง/อาทิตย์ ละสองครั้ง/ อาทิตย์ละ สามครั้ง)	ปริมาณ ในการ เก็บหาได้ โดยเฉลี่ย ต่อครั้ง	ปริมาณที่ เก็บหาได้ ในรอบปี	ปริมาณที่ ใช้ใน ครัวเรือน	ปริมาณ จำหน่าย (หน่วย)	ราคา (กีบ/ หน่วย)	มูลค่า (กีบ)
ไม้ใช้ สอย/ ชนิด								

ประเภท/ ชนิดของ ป่า	ช่วงเวลา ที่เก็บ (เดือน ถึง เดือน)	ความถี่ใน การออกเก็บ (ทุกวัน/ อาทิตย์ละ ครั้ง/อาทิตย์ ละสองครั้ง/ อาทิตย์ละ สามครั้ง)	ปริมาณ ในการ เก็บหาได้ โดยเฉลี่ย ต่อครั้ง	ปริมาณที่ เก็บหาได้ ในรอบปี	ปริมาณที่ ใช้ใน ครัวเรือน	ปริมาณ จำหน่าย (หน่วย)	ราคา (กิบ/ หน่วย)	มูลค่า (กิบ)
ไม้ฟัน								
พืชผัก กินได้								
แมลง กินได้								

ประเภท/ ชนิดของ ป่า	ช่วงเวลา ที่เก็บ (เดือน ถึง เดือน)	ความถี่ใน การออกเก็บ (ทุกวัน/ อาทิตย์ละ ครั้ง/อาทิตย์ ละสองครั้ง/ อาทิตย์ละ สามครั้ง)	ปริมาณ ในการ เก็บหาได้ โดยเฉลี่ย ต่อครั้ง	ปริมาณที่ เก็บหาได้ ในรอบปี	ปริมาณที่ ใช้ใน ครัวเรือน	ปริมาณ จำหน่าย (หน่วย)	ราคา (กิบ/ หน่วย)	มูลค่า (กิบ)
เห็ด								
ไผ่								
หน่อไม้								

ประเภท/ ชนิดของ ป่า	ช่วงเวลา ที่เก็บ (เดือน ถึง เดือน)	ความถี่ใน การออกเก็บ (ทุกวัน/ อาทิตย์ละ ครั้ง/อาทิตย์ ละสองครั้ง/ อาทิตย์ละ สามครั้ง)	ปริมาณ ในการ เก็บหาได้ โดยเฉลี่ย ต่อครั้ง	ปริมาณที่ เก็บหาได้ ในรอบปี	ปริมาณที่ ใช้ใน ครัวเรือน	ปริมาณ จำหน่าย (หน่วย)	ราคา (กิบ/ หน่วย)	มูลค่า (กิบ)
หวาย								
น้ำผึ้ง								
ชัน								
น้ำมันยาง								
สัตว์ป่า								
อื่นๆ								

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็น

วิธีการให้คะแนนในแบบสอบถามแต่ละข้อ มีดังต่อไปนี้

- 4 – เห็นด้วยมากที่สุด
- 3 – เห็นด้วยมาก
- 2 – ปานกลาง
- 1 – ไม่เห็นด้วย
- 0 – ไม่เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 1 ความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการที่พัก

5. ความต้องการในการให้บริการ		4	3	2	1	0
1.	ชุมชนของท่านมีความต้องการให้มีนักท่องเที่ยวมาพักค้างแรม					
2.	ท่านมีความต้องการให้บริการที่พักอาศัยแก่นักท่องเที่ยว					
3.	การให้บริการที่พักนักท่องเที่ยวจะทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น					
6. ความพร้อมในการให้บริการที่พัก		4	3	2	1	0
1.	บ้านของท่านมีศักยภาพในการให้บริการที่พักนักท่องเที่ยวได้					
2.	ท่านสามารถที่จะสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวได้					
3.	ท่านสามารถที่จะประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวได้					
4.	ท่านสามารถที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวในประเทศได้					
5.	ท่านสามารถที่จะสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศได้					

ส่วนที่ 2 ความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการมัคคุเทศก์

7. ความต้องการในการให้บริการ		4	3	2	1	0
1.	ชุมชนของท่านมีความต้องการให้มีอาชีพมัคคุเทศก์					
2.	ท่านมีความต้องการให้สมาชิกในครอบครัวเป็นมัคคุเทศก์					
3.	อาชีพมัคคุเทศก์จะทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น					

8. ความพร้อมในการให้บริการเป็นมัคคุเทศก์		4	3	2	1	0
1.	สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีศักยภาพเป็นมัคคุเทศก์					
2.	ท่านมีความรู้ถึงเส้นทางการเดินป่าได้					
3.	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับพรรณพืชเป็นอย่างดี					
4.	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่าเป็นอย่างดี					
5.	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับประวัติของพื้นที่เป็นอย่างดี					
6.	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และอาชีพของชุมชนเป็นอย่างดี					

ส่วนที่ 3 ความพร้อมสำหรับการให้บริการในกิจการค้าขาย

9. ความต้องการในการให้บริการ		4	3	2	1	0
1.	ชุมชนของท่านมีความต้องการให้มีอาชีพค้าขายสำหรับบริการนักท่องเที่ยว					
2.	ท่านมีความต้องการจะมีอาชีพค้าขายสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยว					
3.	อาชีพค้าขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวจะทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น					
10. ความพร้อมในการให้บริการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว		4	3	2	1	0
1.	ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทร้านอาหาร					
2.	ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทของที่ระลึก					
3.	ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทสินค้าอุปโภค					
4.	ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทของป่าที่เป็นผลผลิตจากป่าชุมชน					
5.	ท่านมีความพร้อมในการขายสินค้าประเภทอื่น ๆ					

ส่วนที่ 4 ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการเข้าร่วมกิจกรรม

11. ความต้องการสนับสนุนเกี่ยวกับที่พัก		4	3	2	1	0
1.	ให้มีการลงทุนสร้างที่พักแบบง่ายสำหรับนักท่องเที่ยว					
2.	ให้มีการสนับสนุนเงินกู้สำหรับสร้างที่พักโฮมสเตย์					
3.	ให้มีการอนุญาตธุรกิจลานกางเต็นท์					
4.	การฝึกอบรมด้านการบริการที่พัก					
5.	การบริหารจัดการและการทำบัญชีการเงิน					
12. ความต้องการสนับสนุนด้านการเป็นมัคคุเทศก์		4	3	2	1	0
1.	การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวชมป่า (มัคคุเทศก์ธรรมชาติ)					
2.	การฝึกอบรมด้านภาษาต่างประเทศ					
3.	การฝึกอบรมด้านปฐมพยาบาลเบื้องต้น					
4.	การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวดูนก					
5.	การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวดูกล้วยไม้					
13.		4	3	2	1	0
1.	สร้างถนนลาดยางถึงน้ำตกตาตชาย					
2.	สร้างระบบน้ำใช้ในหมู่บ้าน					
3.	ระบบกำจัดของเสีย					
4.	ด่านตรวจนักท่องเที่ยว					
5.	ทางเดินเท้าศึกษาธรรมชาติ					
14.		4	3	2	1	0
1.	ลงทุนสร้างร้านขายอาหาร					
2.	ลงทุนสร้างร้านค้าขายของที่ระลึก					
3.	สร้างศูนย์บริการ/ติดต่อกับนักท่องเที่ยว					
4.	การฝึกอบรมในการประชาสัมพันธ์และจัดการตลาด					
5.	การฝึกอบรมด้านการบริการอาหารและขายของที่ระลึก					

15. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ	นายบุญทวี ดวงโพธิ์ศรี
เกิดวันที่	9 ตุลาคม 2519
สถานที่เกิด	อำเภอนาขายทอง จังหวัดนครหลวงเวียงจันทน์
ประวัติการศึกษา	วท.บ. (วนศาสตร์) มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว
ตำแหน่งปัจจุบัน	หัวหน้าหน่วยสถิติและปริญญาบัตร
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะวิทยาศาสตร์ป่าไม้ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว
ผลงานดีเด่นและ/หรือรางวัลทางวิชาการ	-
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	ได้รับทุนจากสำนักงานความร่วมมือการพัฒนาระหว่างประเทศ (Thailand International Cooperation Development Agency =TICA) ภายใต้โครงการร่วมมือไทย-ลาว